

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

38e jaargang nr. 5

september - oktober 2009

Inhoud

- Rudy van Elsande: "Hof van Flora": Gentse Floraliën & Hippoliet Van Peene.	314
- Louis Maeterlinck: Inventaire Archéologique: Vrouwenportret, door Willem Key.	334
- Erik De Keukeleire: Wegeniswerken en Tramverkeer op de Korenmarkt. Deel II: 1897-1903.	335
- Pierre Kluyskens: Geeraard de Duivel.	353
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 26-27-28-29-30-31 Oktober.	364
- Luc Devriese: Gentse stadswerklieden tijdens het Interbellum.	378
- Daniël Van Ryssel: Vergeten Gentse schrijvers: Archilles Gautier 1.	381
- Bibliografie.	383
- Vraag en Antwoord.	390
- Jan Cleppe: Gênsche Prâot.	391
- Dit bestaat niet meer: De Schelde aan de Bisdomkaai	392

“HOF VAN FLORA”: GENTSE FLORALIËN & HIPPOLIET VAN PEENE

Wie de naam Flora en daarvan afgeleid Floraliën hoort, denkt als locatie direct aan de gebouwen van Flanders Expo of aan het “Oud kuipke” te Gent. De floraliën hebben een lange weg afgeleid alvorens zij de hedendaagse internationale uitstraling kende. Zeer belangrijk in deze ontwikkeling was de het Hof van Flora, waarvan de zaal Flora thans geïntegreerd is in de lokalen het Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius, beter bekend bij de Gentenaars als de “*vakschool*” in de Holstraat. Na enige jaren bleek dat deze zaal te klein was voor de floraliën en werd deze gehouden in de Pacificatiezaal van het Gentse stadhuis¹. Zaal Flora kreeg een nieuwe bestemming: een theaterzaal en één van de eerste filmzalen. Ten slotte werd de zaal omgeven door een beluik: de Braeckmancité. Het was daar dat de beeldhouwer George Minne tijdens de week verbleef, toen hij les gaf aan de Koninklijk Academie voor Schone Kunsten. Het gevolg bleef niet uit en Minne richtte aldaar een bronsgieterij op, die na zijn dood bleef verder bestaan. Dit gegeven heeft voldoende materie om het belang van deze alsnog onbekende belangrijke locatie onder de loep te nemen.

Het begin van de Gentse Floraliën

Wapenschild van de Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Kruidkunde,
Gent, Verzameling Kon. Maatschappij voor Landbouw en Kruidkunde

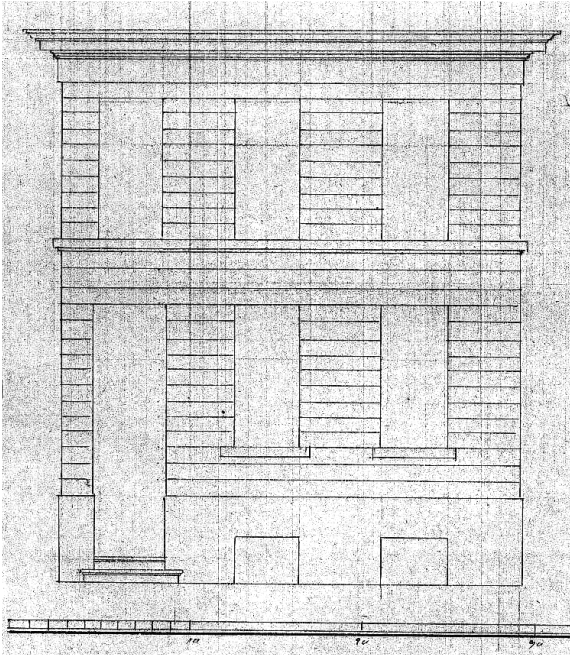
In de achttiende eeuw werd door het graven van de Coupure het Belvédère van bisschop Antoon Triest als door een zwaard in twee gesneden². Deze lusttuin, opgericht tussen 1625 en 1630, bezat zeldzame planten en bloemen, die hij van buitenlandse kennissen en relaties gekregen had. In het begin van de 19de eeuw bezat deze streek nog haar landelijk karakter³.

In 1804 diende J. Ramont een bouwaanvraag in ten voordele van zijn huurder Cornelis Lanckman om aan de Coupure een herberg “*Au jardin de Frascati*” op te richten. Al vlug werd dit de ontmoetingsplaats van de hoveniers. Lanckman, waard en hovenier, verkocht vanaf 1805 op dat ogenblik zeldzame soorten azalea’s in zijn etablissement.

Op 10 oktober 1808 gaf de pas uit Engeland teruggekeerde Frans Van Cassel in “*Au jardin de Frascati*” een voordracht over Britse hofbouw. De Engelsen hielden regelmatig een tentoonstelling om nieuwe planten en hofbouwproducten bekend te maken en te promoten. Zijn voorstel om een gelijkaardige vereniging op te richten in “*Au jardin de Frascati*” kreeg direct steun van Pieter Fleurma, die zijn planten reeds exposeerde op de tentoonstelling van de in 1807 opgerichte “*Société d’Agriculture du département de la Lys*” te Brugge. Ook Lanckman, die naast waard ook hovenier was, had reeds vroeger in de herberg “*In de Gouden Borze*” te Brugge tentoongesteld bij de herbergier Fleurman.

Ondanks de continentale blokkade afgekondigd in 1806 door Napoleon, waardoor alle handelsbetrekkingen met Engeland verbroken werden, bleef Van Cassel contact houden met de Britten. Als amateur plantkundige bezat Van Cassel heel wat boeken, waar hij zijn informatie uithaalde. Verder was hij één van de weinigen die een mooie verzameling sierplanten bezat.

Op 3 november 1808 werd de maatschappij “*Société d’Agriculture et de Botanique de Gand*” officieel erkend. Zij beoogde voornamelijk “*de voortteeling ende kennisse der kruydkonst ende de volmaektheyd in het voortteelen soo van de binnen- als de buitenlandsche gewassen*” te promoten. Als middel om hun doel te bereiken stelden ze “*Eene jaerlijksche tentoonstellinge van gewassen, blommen, kleine boomkens ofte planten sal plaetse hebben op den dag van H. Dorothea, patroonesse van de hooveniers ende gewaskundigen, in eenre der saelen van het hof van Frascati,...*”. Daar de patronaatsdag viel op 6 februari werd vroegtijdig beslist om een jaarlijkse bijkomende vergadering in te richten tijdens de zomer op het feest van Sint-Pieter en Sint-Pauwel (29 juni). Al van in het begin werden er prijzen uitgereikt.

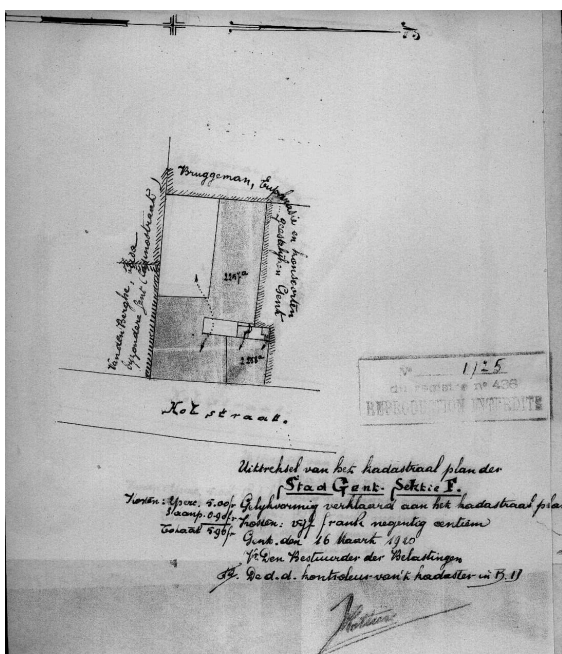
Bouwaanvraag gevel Flora 1813, S.A.G. G.12 1813/280

Het eerste jaar gingen de twee tentoonstellingen door in herberg “*Au jardin de Frascati*”. Daar dit lokaal al vlug te klein was, werd uitgekeken naar een grotere locatie. Deze werd gevonden in de “*Sodaliteit*”, een zaal in Korte Mere die eertijds deel uitmaakte van het oud-Jezuïetenklooster. Cornelis Lanckman, de waard van “*Au jardin de Frascati*”, zag met lede ogen het vertrek van de maatschappij. Hij kocht de eigendommen in de Gentse Holstraat nrs. 38-40 aan, vlak voorbij de “*Theresianenpoort*”⁴, om er een herberg met feest-

zaal op te richten. Deze locatie valt thans samen met het huidig directeursbureau, het secretariaat en de achterliggende gebouwen van het hoofdgebouw. In 1810 werd “*den Hof van Flora of Botaniquen hof*” geopend. In de Gazette van Gent berichtte de waard: “*Den voornoemden C. Lanckman heeft d’eere het public te berichten, dat hy den 9 mey zal openen zyne herberge ‘Den Botaniquen hof’ in de Holstraete, alwaer hy zal continueren het houden van venditien in fruytbomen en gewassen voor de engelse hoven, etc. als ook het houden van Bier- en Wyn-estaminé, ten welken eynde hij voorzien is van schoone zaelen, opene plaetse, hovingen en voordere aengenaemigheden; recommandeerende zig in de gunst van ider*”⁵. Onder het waakzame oog van de voorzitter J.X vande Woestijne en de secretaris L. Le Begue werd op 24 december 1810 een “*Réglement de la Société d’Agriculture et de Botanique de Gand, département de l’Escaut*” bestaande uit 29 artikels opgesteld⁶. Het jaar nadien werd de 5de tentoonstelling van de “*Maetschappij van Landbouw en Kruidkunde*” gehouden in de Holstraat. Deze “*Exposition Publique d’Eté de la Société d’Agriculture et de Botanique de la ville de Gand, erigée sous les auspices de Mr. Le Préfect et Mr. Le Maire, éprouvée et reconnue par le Gouvernement*”⁷ kende met haar 377 geëxposeerde planten een

groot succes.

Men gaf er aldaar ook prijzen voor de zeldzaamste en best gekweekte planten en aan de “geforceerde” winterculturen. Een zilveren medaille werd ook uitgereikt voor de primus van het examen over de grondbeginselen van de plantkunde zoals deze geformuleerd was geworden door de botanicus Carolus Linnaeus (1707-1778) en voor een beschrijving van de inlandse (Oost-Vlaamse) flora. Nieuw was tevens het uitreiken van een medaille voor de beste en rijkste fruitboomgaard gelegen binnen een straal van twee mijlen rond Gent. Het is verstaanbaar dat deze wedstrijden zeer belangrijk waren voor de vermeerdering van de vakkennis en het wetenschappelijk onderzoek ten voordele van hoveniers en liefhebbers-hofbouwkundigen⁸.

Gent, Kadastraalplan Sektie F, nr.2257a: zaal Flora

Vanaf dan tot en met 1828 hield deze vereniging niet alleen tentoonstellingen in het Hof van Flora, ook haar vergaderingen gingen door in deze lokalen. Deze exposities zijn het begin geweest van de internationale tentoonstelling, waarvoor Gent nog steeds wereldberoemd is: **de Gentse Floraliën**⁹. Belangrijke leden van de vereniging, zoals Lieven Bauwens en Charles Van Hulthem, stonden in voor de financiële en wetenschappelijke werkingen¹⁰. Het is niet verwonderlijk dat in en rond Gent talrijke nieuwe bloemen en planten het levenslicht zagen. Het was voornamelijk de azalea

die onze Gentse specialisten bezig hield. Hun onderzoek en werkijver leidde o.m. tot het kweken van de wereldberoemde “*Harde Gentse*”, een azaleasoort¹¹. Naast de werkingen van de maatschappij organiseerde Lanckman o.m. vijf verkopen in de Holstraat, waarbij steeds gepoogd werd nieuwe planten voor te stellen. Een belangrijke verkoop in het Hof van Flora had plaats op

29 juli 1811. In de Holstraat woonde in die periode nog een andere belangrijke hovenier, Pieter Antoon Verschaffelt (1764-1844). Hij hield een dag later op 30 juli een grote planten- en bloemenverkoop¹². In 1813 diende Lanckman een bouwaanvraag in om de gevel waar de bibliotheek van de maatschappij gevestigd was te verbouwen. Hij wilde een afzonderlijke toegang zodanig dat de bibliofielen niet langer meer door de herberg moesten. Het was een bepleisterde classicerende gevel, kenmerkend voor die periode. Wat de Maatschappij voor Landbouw en Kruidkunde betreft, kende deze -ondanks de grote aangroei van het aantal leden- in die periode ook duistere momenten. De oorlog tussen de geallieerden, die eind 1813 in ons land verschenen, en Napoleon maakte het in 1814 onmogelijk om in februari een tentoonstelling in te richten. Nochtans was 1814 -niet alleen voor Waterloo- maar ook voor Gent een zeer belangrijk jaar.

Zaal Flora, thans polyvalente zaal van H.T.I.St.-Antonius

De latere president van de Verenigde Staten op bezoek

In de hoop het zeevaartmonopolie van de Engelsen een slag te kunnen toebrengen had Frankrijk op 4 juli 1776 de Verenigde Staten van Amerika hun onafhankelijkheid uitgeroepen. Alhoewel dit aanvankelijk geen gehoor vond, hielden de Verenigde Staten tijdens het bewind van Napoleon zich afzijdig van de strijd tussen de twee grootmachten om zodanig profijt te slaan uit de oorlogssituatie. De Amerikaanse president Jefferson kon niet langer meer schipperen tussen de twee partijen en kondigde de Embargowet af, waardoor hij alle handel met het buitenland verbood. Het gevolg was ook dat deze maatregel de Amerikaanse economie verstikte.

Erebladzijde uit het Guldenboek van de Maatschappij voor Landbouw en Kruidkunde met de handtekeningen van de Amerikaanse afgevaardigden, dd. 2 januari 1815.
Gent, Kon. Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde

Kwam daar nog bij dat door de betere werkomstandigheden talrijke mariniers overliepen van Engelse schepen naar Amerikaanse. Het gevolg was dat Britten alle boten kaapten die verdacht werden deserteurs te vervoeren. De verontwaardiging van de Amerikanen had als gevolg dat de blokkadebeslissing nog scherper werd gesteld, m.a.w. op 19 juni 1812 verklaarden ze aan het moederland de oorlog. Noch de Britten, noch de Amerikanen konden te land of te zee een overwicht afdwingen. De strijd bleek lang te zullen aanslepen, hoewel beiden dit ten alle koste wilden vermijden¹⁴. Om het gezicht niet te verliezen nam geen van beide partijen de stap om de vrede te bewerkstelligen. Tsaar Alexander I bood zijn diensten aan als bemiddelaar tussen beiden. Op voorstel van de Britten werd Gent als

onderhandelingsplaats gekozen. Na de verbanning van Napoleon naar St-Helena werden onze gebieden als bevrijd en dus ook neutraal gebied beschouwd.

Op 23 juni 1814 kwam de eerste Amerikaanse delegatie aan te Gent. Het was John Quincy Adams en Jonathan Russel die in Gent verschenen. Na een kort verblijf in het Hôtel des Pays-Bas op de Kouter vestigden ze zich met oog op een lange onderhandeling in het huis Lovendegem op de hoek van de Volderstraat en de Veldstraat.

Op 6 augustus 1814 arriveerden ook de Engelsen in de Arteveldestad. Zij vestigden zich, na een kort verblijf in Hôtel du Lion d'Or aan het Gouden Leeuwplein, in het oud-kartuizerklooster en oud-woonhuis van Lieven Bauwens aan het Meerhem¹⁵.

In tegenstelling tot de Britten, die bijna geïsoleerd leefden, hadden de Amerikanen zich meer ingeschakeld in het stadsleven¹⁶.

Ook in de Maatschappij voor Landbouw en kruidkunde werden ze geïntroduceerd. John Quincy Adams (1767-1848), de leider van de Amerikaanse delegatie en nadien – zoals zijn vader¹⁷ – president (1825-1829) van de Verenigde Staten, schreef op 15 juli 1814 in een brief aan zijn vrouw Louisa dat de maatschappij de Amerikaanse afgevaardigden als ereleden wenste te beschouwen. In de zaal Flora blijkt hij ook naar de expositie van de maatschappij geweest te zijn. Men toonde hem allerlei planten, die verondersteld werden door de Amerikanen vrij goed gekend te zijn, maar hij merkte op dat de Gentenaars er meer vertrouwd mee waren dan de afgevaardigden

Op 24 december 1814 werd een verdrag getekend, “De Vrede van Gent”, waarbij een compromis werd gesteld zodat de zaken waarvoor nog altijd geen oplossing was gevonden later in commissies zouden worden behandeld¹⁸. Na drie jaar en honderd en zesenzeventig dagen besprekingen was er opnieuw vrede tussen de twee landen¹⁹.

Deze historische gebeurtenis werd vereeuwigd door een schilderij van de Engelse hofschilder Amedée Forestier. Deze had zich geïnspireerd op de portretten van Pieter Van Huffel. Dit schilderij bevindt zich sinds de schenking in 1922 door Groot-Brittannië aan de Verenigde Staten, in de National Collection of Fine Arts, Smithsonian Institution te Washington. Ter gelegenheid van de herdenking in 1914 maakte A. Wauters een kopie naar dit werk, die zich thans bevindt in de collectie van de Gentse stedelijke musea²⁰.

De ondertekening van het Vredesverdrag van Gent. Van links naar rechts: Henry Goulburn, Anthony J. Baker, William Adams en James Gambier; John Quincy Adams, Albert Gallatin, Henry Clay, James Bayard, Christopher Hughes en – gezeten – Jonathan Russel. De man in profiel achteraan is niet geïdentificeerd.

Men richtte te Gent allerhande feestelijkheden in om het historisch feit te vieren. Op 1 januari 1815 ontving Adams een nieuwjaarsbrief van de maatschappij *‘Couronne tressée de plantes de l’Amérique Boréale et offerte à la société d’Agriculture et de Botanique de Gand; félicitations adressées à ll. Ee. Mm. Les ambassadeurs des Etats-Unis, membres honoraires de ladite Société à l’occasion de la conclusion de la paix et du renouvellement de l’an. 1 janvier 1815’*. Deze prozatekst bevatte bovenaan een ingesneden bloemenkroon met opschrift *‘Florae Americanae flora belgica offerebat’* en zestien begeleidende nota’s door Norbert Cornelissen²¹. De Amerikanofilie beheerste dus duidelijk ook de maatschappij.

In het Hof van Flora werd door de maatschappij een uitzonderlijke tentoonstelling georganiseerd. Ook de Amerikaanse gezanten waren weer aanwezig op de bloemententoonstelling. De mooiste roos op deze expositie –toehorende aan de Gentse bloemist Alexander Verschaffelt (1802-1850) – kreeg de naam *“Rose Congres de Gand”*. Kort voor hun vertrek plaatsten op 2 januari 1815 de Amerikaanse afgevaardigden hun handtekening in het

Guldenboek van de maatschappij²². Drie dagen later werd een groot banket door enige Gentse burgers aan de onderhandelaars aangeboden²³.

John Quincy Adams bleef nadien in de Verenigde Staten contact houden met de maatschappij en meer bepaald met Norbert Cornelissen²⁴.

Willem I: een koninklijke bezoek in 1815

Op 11 september 1814 deed koning Willem I (1772-1843) zijn plechtige intrede in de Arteveldestad²⁵. Vanaf het begin stelde deze vorst zich loyaal op ten opzichte van de Maatschappij van Landbouw en Kruidkunde. Op die manier wilde hij zich sympathiek maken bij een deel van de bevolking. Hij zag ook het belang in van de hofbouw en de stimulerende rol die de maatschappij hierbij kon spelen. Het bezoek aan het Hof van Flora in 1815 was belangrijk voor de maatschappij.

Op 14 april 1815 aanvaardde de vorst op te treden als beschermheer van de maatschappij. Hetzelfde jaar overleed ook de eerste voorzitter van de maatschappij Jacques Vandewoestijne. Hij werd opgevolgd door de botanicus Charles Van Hulthem (1764-1832), de stichter van de Gentse Botanische tuin.

Op 2 maart 1818 verleende de koning aan deze vereniging de titel van “*Koninklijke*” *Maatschappij voor Landbouw en Kruidkunde*”. Door tussenkomst van de Adelskamer ontving de maatschappij een wapenschild met als schildhouders de godinnen Flora en Ceres. Het schild was in vier gedeeltes en droeg afbeeldingen van land- en tuinbouwwerktuigen. Het hartschild in het midden droeg de Gentse leeuw. Als spreuk nam men aan: *Veneficia mea, qui-rites, haec sunt* (mijn tovermiddelen, Romeinen, hier zijn ze). Dit devies verwijst naar een Romeinse legende. Enkele jaloerse landbouwers klaagden een collega, die de prachtigste bloemen kweekte, bij de opperpriester aan. Volgens hen had hij contacten met duistere geesten, waardoor hij mooiere bloemen kon kweken. Toen men hem bij verhoor vroeg naar zijn tovermiddelen die hij gebruikte, antwoordde hij “*Mijn tovermiddelen, Romeinen, hier zijn ze*” en hij wees naar een spade, een hark en een gieter²⁶.

De maatschappij, die dankzij het Hollandse bestuur, internationale contacten had, dankte haar vorst en beschermheer in de periode tussen 1823 en 1827 door het schenken van gouden medailles aan de koning. Aan prins Frederik werden een gulden penning gegeven voor zijn ijver om onbebouwde gronden van het rijk vruchtbaar te maken.

Door de opheffing van de blokkade in 1815 bemerken we een ware stormloop naar Engeland en andere vreemde mogendheden door bloemisten die hun aan-

Erebladzijde uit het Guldenboek van de Maatschappij voor Landbouw en Kruidkunde met de handtekeningen van Willem I, 1815.

Gent, Kon. Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde

bod willen uitbreiden. Op de wintertentoonstelling van 1815 werden niet minder dan 499 planten tentoongesteld²⁷.

Ook herbergier-bloemist Lanckman kon niet aan deze trend voorbijgaan. Na een reis naar Engeland hield hij op 27 april 1818 een uitgebreide verkoop van “eene uytgezochte collectie vremde planten uyt Engeland gearriveerd”²⁸.

De maatschappij trachtte vanaf 1815 de land- en tuinbouw te stimuleren door het inrichten van wedstrijden.

De regering van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden gaf als subsidie voor dit project 600 florijnen aan de maatschappij²⁹. Deze wedstrijden moesten ook de kwaliteit en de kennis bevorderen. De wedstrijden die uitgeschreven werden hadden als onderwerp: het

vruchtbaar maken van een dor terrein, de verbetering van landelijke gebouwen, de verbetering van pitvruchten of van de zoete aardappelen, het kweken van uitheems fruit en bomen, het verbeteren van land- en tuinbouwwerktuigen, enz..

De openingsrede van de zomertentoonstelling van de voorzitter Charles Van Hulthem op 29 juni 1817 in het Hof van Flora ging niet onopgemerkt voorbij³⁰. Totaal nieuw was dat hij een overzicht gaf van de ontwikkeling van de landbouw en de plantkunde in het Verenigd Koninkrijk.

Vanaf 1819 werden ook de hoveniers die het best de planten van hun baas verzorgden gelauwerd. De betrekking met het buitenland werd steeds intenser. De leden wensten meer en meer op de hoogte gesteld te worden van de werking van in- en uitheemse plantkundige instellingen en verenigingen.

De maatschappij kreeg van over heel de wereld zaden en/of planten toegestuurd. Tijdens elke tentoonstelling droeg men dan ook bloemen op aan verdienstelijk personen uit binnen- en buitenland. Tijdens de zomertentoonstelling van 1819 kreeg de kapitein van het schip “*Zelima*” een eremedaille voor de goede zorgen van een lading planten en zaden afkomstig uit Calcutta. Hetzelfde jaar nog schonk Willem I drie palmbomen aan de vereniging.

In 1820 stelde C. Lanckman de nieuw ingevoerde “Lanckman-aardappel” voor in Het Hof van Flora.

Door de talrijke briefwisseling kreeg de maatschappij veel informatie. In 1823 kreeg deze zesmaandelijkse tentoonstelling een internationale uitstraling door het kiezen van juryleden die niet woonachtig waren te Gent.

Vanaf 1823 werd er hierover gepubliceerd in het tijdschrift *Messenger des Sciences et des Arts*, dat in samenwerking met de Maatschappij voor Schone kunsten werd uitgegeven.

In die periode hechtte de Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde veel aandacht aan de landbouw. In 1826 schonk ze twee gouden zakhorloges aan de winnaar van de mooiste kalfkoe tussen de drie en de vijf jaar oud, gekweekt in Oost-Vlaanderen, op de negen meimarkt te St.-Amandsberg, en aan de degene die het volmaaktste “*Ploeg- of Labeur-merriepeird*” op dezelfde markt zou leiden.

Het mooiste kalf kreeg van de maatschappij een zilveren doos, terwijl het beste paaslam een zilveren “*Schaeplepeltje*” won. Later zal de Koninklijke Maatschappij zich vooral toeleggen op sierteelt.

De winnaars werden op de dagen van de H. Dorothea en St.-Pieter en Pauwel in het Hof van Flora bekend gemaakt. De toegekende prijzen en beloningen werden uitgereikt tijdens een plechtige zitting op het stadhuis in aanwezigheid van stedelijke en provinciale overheden. Dit alles ging gepaard met luisterrijke banketten³².

In dat jaar richtte men in het Hof van Flora een driejaarlijkse wedstrijd in voor de mooiste verzameling met 25 variëteiten van citroen- en oranjeboomen. De oranjeboom kwam te Gent na de onafhankelijkheid sterk in de mode. Na de onafhankelijkheid werd zelfs deze sinaasappelboom het attribuut van het stilzwijgend protest van het orangistisch-gezinde Gent tegen het nieuwe Belgische regime³³.

Door het steeds groter aanbod van planten variërend tussen 500 en 1000 stuks werd de zaal van het Hof van Flora in de Holstraat te klein. De maatschappij keek daarom uit naar een grotere locatie en vond deze in 1828 in de (huidige) Pacificatiezaal van het Gentse stadhuis. Nadien zal ze nog verschillende bestemmingen zoeken voor het onderbrengen van de tentoonstellingen.

Voor het Hof van Flora betekende dit echter geen eindpunt. In 1829 stichtte Lanckman een vereniging tot aanmoediging van de zijdewormteelt. Zij hadden als devies: *Morus en Bombyx* (Moerbeiboom en Zijdeworm)³⁴.

Hippoliet Van Peene: De vader van het Vlaamse toneel

Een naam die in de wereld van de Vlaamse kunst en cultuur naast Hendrik Conscience en Karel Lodewijk Ledeganck mag geplaatst worden is Hippoliet Van Peene. Zijn naam, minder bekend dan deze van de auteur van ‘De Leeuw van Vlaanderen’, wordt meestal gekoppeld aan het lied “De Vlaamse Leeuw” (1847), waarvan hij de tekstschrijver is. Wat weinigen weten is dat hij de vader mag genoemd worden van het Vlaamse toneel.

Van Peene geboren uit een familie van toneelliefhebbers zag het levenslicht op 1 januari 1811 te Kaprijke. In deze voormalige stad bestond reeds in 1451 een rederijderskamer, die zich op het bekende ‘Landjuweel’ van 1539 te Gent verdienstelijk wist te maken³⁵. Zijn middelbare studies voltooide hij aan het Gentse atheneum. In 1831 schreef hij zich in voor geneeskunde aan de universiteit van Gent.

Hendrik Dillens, Portret van Hippoliet van Peene, Gent Universiteitsbibliotheek.

Enkele maanden nadien stichtte hij een Vlaams toneel- en letterkundige kring, die op 1 januari 1832 gedoopt werd “*De Ware Vrienden*”³⁶ of “*Les Bons Amis*”. Zij speelden om de veertien dagen zowel Franse stukken als vertalingen in het Nederlands. Verder hield deze vereniging zich ook bezig met literatuur. In het begin traden zij op in het kofiehuis “Den Duyts” in de Gentse Kammerstraat.

Tot de stichters behoorden naast Hippoliet Van Peene, Pieter Miry, Edouard Stobbe-laere en Pieter Van Reyschoot, lid van de beroemde schildersfamilie³⁷. Pieter Miry

was de oom van de later zo gevierde componist Karel Miry die de teksten van Van Peene, o.m. "*De Vlaamse Leeuw*" (1847) op muziek zette.

Karel zag op 14 augustus 1823 het levenslicht als onwettig kind van Francisca Stepman, die later huwde met Franciscus Miry. Deze eenvoudige werkmansplaatste het kind op zijn naam.

Als kind had Karel regelmatig zijn oom Pieter vergezeld die als "speelman" kermissen en bruiloften opvrolijkte. Karel ontving dan de kaartjes voor de dans. Hippoliet Van Peene gaf aan Karel Miry zijn eerste werkelijke muzieklessen. Daarna volgde Karel lessen aan het conservatorium te Brussel en te Parijs. Bij "*De Ware Vrienden*" zong Karel mee in het koor of speelde hij meisje in een blij- of zangspel. Van Peene leidde niet alleen de "*Ware Vrienden*" maar was er tevens acteur, regisseur, souffleur, decor- en toneelontwerper.

Voor deze vereniging schreef Van Peene Franse stukken en regisseerde ze. In 1833 schreef hij een vaudeville in het Frans "*Le cholera ou une folie d'un jour*" geïnspireerd door de cholera-epidemie te Gent van 1832. Door het grote succes was deze locatie al vlug te klein. Hetzelfde jaar nog ruilde hij deze plaats voor een ruimer lokaal de zaal van het "Hof van Flora" in de Holstraat. Hippoliet Van Peene leerde in die periode ook zijn latere vrouw Virginie Miry kennen, die toen reeds zeer uitzonderlijk een vrouwenrol had gespeeld bij "*De Ware Vrienden*". Hij leerde de leden van het eenvoudige gezin Miry beter kennen en met hen speelde hij thuis samen muziek. Het blijkt dat Virginie instond voor de zang³⁹. In 1833 schreef hij een tweede vaudeville "*La Vieillesse de Stanislas*", dedié a Mademoiselle Virginie Miry".

In 1836 stichtte Van Peene in de herberg "*De drie hoefijzers*" bij waard Vermeersch, dat gelegen was langs de Brugse vaart net voorbij Mariakerkebrug, de rederijderskamer "Yver doet leeren". Door de moeilijkheden met de pastoor van Mariakerke, die de toneelstukken te verderfelijk vond, verhuisde de rederijderskamer in 1838 naar zaal "*De Prins*" te Gent.

Onder druk van zijn vader, die eveneens geneesheer was, voltooide hij in 1837 zijn studies. Zijn artspraktijk kende echter geen succes. Hetzelfde jaar trouwde hij op 29 maart met Virginie Miry.

In 1840 werd "*Les Bons Amis*" omgedoopt tot "*Société d'Euterpe*", doch deze vereniging kende niet meer de inzet van vroeger.

Dit element en onenigheid in "*Yver doet leeren*" hadden als gevolg dat Hippoliet Van Peene in 1840 een nieuwe rederijderskamer "*Broedermin en*

Monument ter ere van Karel Miry (1893),
Gent, Casinoplein

*Taelyver*⁴⁰ oprichtte, het Vlaams toneel werd hier boven de doopvont gehouden. Haar activiteiten gingen in het begin ook door in het Hof van Flora aan de Holstraat. De aanleiding tot het oprichten van een nieuwe vereniging was een wedstrijd geweest te Oostende. Het waren maar enkele leden uit de twee hoger vermelde toneelverenigingen die zich extra wilden inzetten. Hun beloning was groot want ze haalden er de derde prijs met een treurspel en zelfs de tweede prijs voor een zangspel. Virginie Van Peene-Miry kreeg de prijs voor de beste actrice en Karel Onderreet de prijs voor de beste toneelspeler.

Door het grote succes werd besloten om door te gaan, doch er moest een nieuwe locatie gezocht worden voor de repetities en optredens van *“Broedermin en Taelyver”*.

Het volgende jaar verhuisde het toneelgezelschap naar zaal Parnassus aan de Oude Houtlei, waar ook De Fonteynisten optraden.

In 1840 jaar ontstond een sterke vriendschapsband tussen Van Peene en

Prudens Van Duyse. Te veel wordt er thans de nadruk op gelegd dat Van Peenes vernieuwing gestimuleerd werd door Conscience en te weinig wordt de nadruk gelegd op het aandeel van Van Duyse. Van Duyses Vlaams gezindheid blijkt zich te uiten in zijn vroege epossen, zoals *“Tafereel van den heldenmoed der Vlamingen tegen de Franschen onder het bestuur van graaf Gwijde van Dampierre”* (1825) en *“Lofdicht op de Nederlandsche Taal”* (1829). Belangrijk was zijn uitvoerige epische persiflage in vier zangen *“Wanorde en Omwenteling op den Vlaamschen Zangberg”* waarin nieuwe literaire ideeën verdedigd werden. Daarnaast nam Van Duyse als polemist en publicist actief deel aan het invoeren van de Commissie Spelling (1839-1842). Belangrijk was zeker Van Duyses publicatie daterende uit 1838 *“De invloed des toneels op de volksbeschaving”*.⁴¹

In 1840 overhandigde Van Duyse fier zijn *“Keizer Karel en de boer uit*

Berchem” aan Van Peene. Van Peene merkte direct op dat dit werk kon uitgewerkt worden als een toneelstuk. Voor Van Duyse klonk dit als muziek in de oren en het daagde hem direct uit. Het begin van het Vlaamse toneel was geboren.

Groepsportret van Broedermin en Taelyver. In het midden Hippoliet van Peene en Virginie Miry.

Tot omstreeks 1840 brachten toneelverenigingen overwegend Franstalige stukken. Voor Nederlandstalige opvoeringen bracht men meestal vertalingen uit het Frans en het Duits of men inspireerde zich op de retorica van het buitenland. Van Peene was de eerste die de noodzaak aanvoelde van Vlaamse werken die het volk, naast hun moedertaal, ook iets van eigen aard zouden brengen. De eigenheid van het Vlaamse toneel, dat niet alleen in de loop der eeuwen een culturele maar ook een politieke rol gespeeld heeft, was verloren gegaan.

Men mag Van Peenes blijspel “*Keizer Karel en de Berchemse boer*”, voor de eerste maal opgevoerd op 31 januari 1841 in zaal Parnassus, niet alleen beschouwen als één der eerste Nederlandstalige werken, maar als het eerste toneelstuk met een eigen Vlaams karakter. In dit werk, dat geschreven werd in

het op dat ogenblik minderwaardig beschouwd Nederlands, bemerken we geen invloed van de buitenlandse retorica. Het werk is gebaseerd op denkbeeldige historische gegevens van eigen bodem, waarbij de sociale achtergrond en het culturele element van de Vlamingen als uitgangspunt dienen. Met zijn pleidooi voor een meer naturalistische speelstijl liet hij als toneelmeester de oude tradities achter zich⁴³. De muziek in *Keizer Karel en de Berchemse boer* werd gecomponeerd door zijn neefje Karel Miry.

Nieuw was ook dat een actrice een volwaardige rol kreeg in een toneelstuk. Zijn vrouw Virginie Miry vertolkte Lijsje, de pronkerige dochter van de Berchemse boer. Onder druk van de Kerk werd in Vlaanderen ongemengd gespeeld zodat ook de vrouwenrollen door mannen werden vertolkt. Haar acteertalent had als gevolg dat kort nadien actrices in de toneelwereld verschenen⁴⁴.

Van Peenes oeuvre wordt gekenmerkt door ongeloofwaardige acties, reeksen vergissingen, een hoog tempo van opeenvolgende gebeurtenissen, grapjes en liedjes. Deze optimistische, luchtige, ontspannende stukken gebaseerd op historische gebeurtenissen kenden een grote bijval bij het volk, dat op die manier de cultuurhistorische waarde van het eigen verleden leerde kennen. Voor de burgerij waren deze volkse kluchten amusement voor het proletariaat. Om zijn doel te bereiken, nl. de bewustwording van het volk van eigen cultuur en taal, kon hij zich niet permitteren om de bourgeoisie te ergeren. In zijn werken, die weinig politiek onderbouwd zijn, werden zelfs burgerlijke waarden bevestigd. Met het teruggrijpen naar het verleden sluit Van Peene aan bij de buitenlandse romantiek. Het was in die periode zeker nog geen tijd om aanklachten duidelijk te stellen in de Belgische literatuur. Dat voor Van Peene dit behoud van de Vlaamse cultuur en taal ook een reactie was op gevestigde waarden, blijkt ook uit andere elementen. Toen in 1856 de koning Leopold I een bezoek bracht aan "*Broedermin en Taelyver*" sprak Hippoliet Van Peene hem in het openbaar in het Nederlands aan, iets wat 75 jaar later nog voor opschudding zou zorgen.

Het Vlaamse publiek was op dat ogenblik ook niet rijp voor eigentijdse sociale aanklachten. Prof. Dr. Paul De Keyser merkt op "*In Vlaanderen is Van Peene de eerste geweest om zich te wagen aan de "satire des mœurs contemporaines". Alleen had hij met zijn proeve: "De treffelijke Lieden" van 1860, bij het Vlaamse in casu het Gentse, nochtans verlichte, toneelpubliek geen succes. Ook niet bij de jury van de officiële toneelprijskamp, die over zijn toneelproductie moest oordelen. "De treffelijke Lieden" werd eenvoudig doodgezwegen, omdat hij vaarwel had gezegd aan het traditioneel burgerlijk blijspel om aan een sociaal komediespel te doen*".⁴⁵ In deze vertolking stelde Van Peene als aanklager de schijnheiligheid van de zelfingenomen burgerij

aan de kaak, die blind was voor de noden van haar tijd. Hiermee mogen we hem onderbrengen in het Europees realisme, een eigentijdse vernieuwing in de literatuur waarbij de wantoestanden aangeklaagd werden.

Door zijn literaire tijdgenoten werd hij geprezen, o.a. door Napoleon Destanberg, Willem Rogghé, G. Bevels, E. Lauwers, G. Corijn en de Duitse letterkundige Ida von Duringfelds.

In 1851 werd zelf werk van hem in Den Haag opgevoerd en werden bepaalde van zijn werken vertaald.

Hippoliet Van Peene gaf aan de architect Minard de opdracht om een schouwburg te bouwen. Tijdens de "*Gensche fieste*" op 27 juni 1847 opende men de eerste Vlaamse schouwburg, die thans nog steeds de naam draagt van de architect, met Van Peenes voorstelling "*Brigitta of de twee Vondelingen*".

Het jaar nadien was Van Peene één van de stichters van het weekblad "De Draeck", waarin de radicalen en de conservatief-katholieken aan de kaak gesteld werden⁴⁶.

Deze man die tal van vernieuwingen bracht in het toneel, streed voor eigen

Quelques "clous" de
"LA VIE ET LA MORT ONT CROISÉ LE FER"
UN HOMME A LA MER
LE MARIAGE DE MINUIT
LE GRAND DERBY
LE BANQUET A CHEVAL
ETC.

Allez les voir au **CINEMA FLORA**

Zaterd. 9, Zond. 10, Maand. 11 April

Tusschen Leven en Dood

HET GROOTE SUCCES VAN 1926

Affiche Cinema Flora, Tusschen Leven en Dood (1926)

cultuur en taal, de Vlamingen een eigen volkslied en schouwburg bezorgde, is nog steeds een grote onbekende bij het grote publiek.

De “*Société d’Euterpe (Les Bons Amis)*” ging verder met haar opvoeringen in zaal Flora. Haar laatste activiteiten dateren van 1849.

Kort na de uitvinding van de film in 1895 door de gebroeders Auguste (1862-1954) en Louis Lumière (1864-1948) werd zaal Flora gebruikt als cinemazaal. De eerste film hadden geen klank en werden begeleid door een piano of een voorzegger. Deze zaal was één van de eerste bioscopen in ons land. De stomme films werden er vertoond tot de komst van het nieuwe millennium. Ze was eigendom van Ludovicus Josephus De Lille. Deze zaal zal verder de kern vormen voor de vakschool Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius.

Besluit

De publicatie over het Gentse Theresianenklooster⁴⁷, het De la Salle-instituut⁴⁸ en het Begijnhof van Poortakker⁴⁹ bracht bij heel wat Gentenaars, die begaan zijn met het patrimonium, nieuwsgierigheid te weeg, wat een aanzet gaf om verder dit gebied te belichten. Het belang van deze streek blijkt opnieuw uit dit onderzoek naar de zaal Flora. We willen hierbij tevens de personen bedanken die ons geholpen hebben om deze publicatie te kunnen verwezenlijken: dhr. Ignace De Baets (directeur van het Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius), dhr. Dirk Dermout (leraar Nederlands aan dezelfde school) en Adinda Coolens (lerares P.O.).

Rudy van Elsande

NOTEN

¹ DE WAELE J. – GROOTAERT H. – VAN DOORNE G. – VAN DOORNE H., *Gentse Floraliën in de Papagaaiwijk 1808-1908 zoektocht naar verdwenen locaties van een roemrijk verleden*, Gent 2008.

² van ELSLANDE R., *Het Gents Theresianenklooster tijdens het Ancien Regime*, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 35ste jg., 2006, nr.5, blz. 286.

³ J. SANDERS, *De land- en tuinbouwactiviteiten in Gent: studie en typologie van de agrarische ruimte*, Gent, 1988.

⁴ van ELSLANDE R., *Het Gents Theresianenklooster tijdens het Ancien Regime*, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 35ste jg., 2006, nr.5, blz. 286-287.

⁵ A. De Raedt – S. De Groote, *De Harde Gentse Azalea – een historisch overzicht-*, Gavere 2000, blz. 26.

⁶ Gent, Stadsarchief, Maatschappij voor Kruidkunde 1808-1824 later K(oninklijke) M(aat-

schappij voor Landbouw en Plantkunde, nr. W3/16.

⁷ Ibidem.

⁸ R. De Herdt, *Gentse Floraliën Sierteelt in Vlaanderen*, Gent 1990, blz. 210-212.

⁹ L. Trevier, *De Gentse Floraliën 1808-1975*, Gent 1975.

¹⁰ 167 A. Voisin, *Bibliotheca Hulthemiana ou catalogue méthodique de la riche et précieuse collection de livres et des manuscrits*, dl. I, Gent 1836.

¹¹ A. De Raedt – S. De Groote, *De Harde Gentse Azalea – een historisch overzicht –*, Gavere 2000.

¹² A. De Raedt – S. De Groote, o.c., blz. 25-27.

¹³ Gent, Stadsarchief, nr. G.12.1813/280.

¹⁴ A. L. Burt, *The United States, Great Britain and British North America, from the revolution to the establishment of peace after the war of 1812*, 1940. A.H.Z. Caar, *The coming of war. An account of the remarkable events leading to the war of 1812*, 1960.

¹⁵ Boerrigter E. – De Grauwe J., *Meerhem toen en nu Huize Sint-Jan de Deo* Gent, Gent 1991, blz. 55-69.

¹⁶ G. Van Severen, *De Vrede van Gent en het verblijf aldaar in 1814 van de Engelse en de Amerikaanse gevolmachtigden*, Gent 1963.

¹⁷ John Adams (1735-1826) was één der toonaangevende figuren geweest tijdens de revolutie. Om die reden werd hij gekozen als vertegenwoordiger van de Verenigde Staten op de Vredesconferentie te Versailles in 1783, waar de Amerikaanse zelfstandigheid werd vastgelegd. Als president (1797-1801) was hij verantwoordelijk voor de wetten tegen de vreemdelingen en tegen de oppositie. Hij kon een oorlog met Frankrijk vermijden.

¹⁸ Ch. Terlinden, *Le traité Anglo-Américain de Gand*, in : 23e Congrès archéologique et historique de Belgique, Vol. II, 1913, blz. 256-293; Gent, Stadsarchief, A. Voisin, *Guide de Gand*, Gent 1843-1846, blz. 79.

¹⁹ Cat. tent., *Britten en Amerikanen in Gent Het Vredesverdrag van 1814*, Gent Museum Arnold Vander Haeghen, juli-aug. 1979.

²⁰ Cat tent., *Britten en Amerikanen te Gent Het vredesverdrag van 1814*, Gent Museum Arnould Van Der Haeghen juli-aug. 1979, blz. 31, nr. 71.

²¹ Gent, Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde.

²² R. De Herdt, *Gentse Floraliën Sierteelt in Vlaanderen*, Gent 1990, blz. 213-214.

²³ Gent, Rijksuniversiteit, Hs. G. 10982 (2): J.F. de Laval, *Kronyke van het voorgevallene binnen de stad van Gend en omstreeks, zoo onder het wereldlijk als het geestelijk, sedert den 1sten nov. 1813 tot den 24en maerte 1820, 19 maert 1831*, dl.II, blz. 77.

²⁴ Cfr. Brief van Adams uit Boston dd. 10-9-1817 gericht aan Cornelissen.

²⁵ J.E. Neve de Mevergnies, *Gand sous le régime Hollandais, 1814-1830*, 1935.

²⁶ R. De Herdt, *Gentse Floraliën Sierteelt in Vlaanderen*, Gent 1990, blz. 210-211.

²⁷ L. Trevier, *De Gentse Floraliën 1808-1975*, Gent 1975, blz. 20.

²⁸ A. De Raedt – S. De Groote, o.c., blz. 29.

²⁹ De regering maakte de subsidie over aan de gouverneur. Deze gaf het aan het stadsbestuur om het op haar beurt over te maken aan de maatschappij, cfr. Gent, Stadsarchief brief dd. 1 juli 1824, bundel W3/16.

³⁰ Ch. Van Hulthem, *Discours sur l'Etat Ancien et Moderne de l'Agriculture et de la Botanique dans les Pays-Bas*, Gent 1817.

³¹ Gent, Stadsarchief 'Discours prononcé par Monsieur J.X. vande Woestijne président de la Société d'Agriculture et de Botanique de la ville de Gand. Lors de la distribution des prix à la salle ordinaire des séances de la société à l'époque du salon d'exposition, le lundi 19 juin 1812.'nr. W3/16.

³² L. Trivier, o.c., blz. 21.

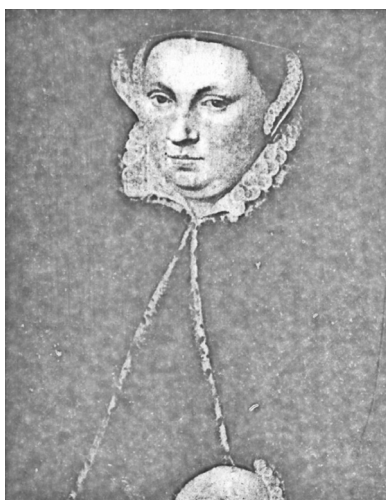
- ³³ R. De Herdt, *Gentse Floraliën Sierteelt in Vlaanderen*, Gent 1990, blz. 219.
- ³⁴ De Potter, o.c., dl. VIII, blz. 360.
- ³⁵ G. Van Keirsblick, Letterkring te Kaprijke in de vijftiende en zestiende eeuw, in: *Jaarboek Koninklijke Soevereine hoofdkamer van retorica "De Fontaine" te Gent 1964-65, XIV-XV* (Tweede reeds nrs.6-7), blz. 3-45.
- ³⁶ De Potter, o.c., dl. VIII, blz. 360.
- ³⁷ M. Fredericq-Lilar, III De schilderkunst van de 18de eeuw, in: *Cat. tent. Gent 1000 jaar kunst en cultuur*, Gent Museum voor Schone Kunsten 19-4/29-6-1975, blz. 227-234.
- ³⁸ J. Dewilde, Miry Karel, in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse beweging*, dl. G-Q, Tielt 1998, blz. 2064-2065.
- ³⁹ L. Lekens, Zonder hen was het "Vlaams volkslied" anders., in: *Raaklijnen*, 7de jg., dec. 1989, nr.4, blz. 29-32.
- ⁴⁰ G. Verriest, Het lyrisch toneel te Gent van de oorsprong tot heden, in: *Cultureel Jaarboek van de Provincie Oost-Vlaanderen*, 1964, blz. 134-136.
- ⁴¹ A. Deprez, Duyse Prudens van, in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse beweging*, dl. G-Q, Tielt 1998, blz. 1020-1021.
- ⁴² We denken hierbij aan het Gentse Landjuweel van 1539 dat beschouwd werd als basis van de Beeldenstormen in de 16de eeuw; J. Decavele, *Het eind van een rebelse droom*, Gent 1984, blz. 14.
- ⁴³ A. Van Elslander, *Literatuur*, in: *Gent Apologie van een rebelse stad*, Antwerpen 1989, blz. 411.
- ⁴⁴ H. Verschaffel, Peene Hippoliet van, in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse beweging*, dl. G-Q, Tielt 1998, blz. 2406-2407.
- ⁴⁵ P. De Keyser, *De onbekende Hippoliet Van Peene*, 1961 (Overdruk).
- ⁴⁶ M. Steels, Hippoliet Van Peene, in: *Ghendtsche tydinghen*, 5de jg., 1976, blz. 263-269.
- ⁴⁷ van ELSLANDE R., Het Gents Theresianenklooster tijdens het Ancien Regime, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 35ste jg., 2006, nr.5, blz. 274-297; idem, De Theresianen komen terug naar Gent, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 36ste jg. Juli/aug. 2007, nr. 4, blz. 231-239.
- ⁴⁸ van ELSLANDE R., Van St.-Jan de Deoklooster tot behoedingshuis en De La Salle-instituut, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 34ste jg., 2005, nr. 5, blz. 294-306; idem, Van St.-Jan de Deoklooster tot behoedingshuis en De La Salle-instituut, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 34ste jg., 2005, nr. 6, blz. 360-372.
- ⁴⁹ van ELSLANDE R., Het begijnhof van Sint-Aubertus, genaamd Poortakker, in: *Ghendtsche Tydingen*, 38ste jg, jan-febr. 2009, nr. 1, blz. 20-38.
-

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE

Op 30 September 1900 stelde Louis Maeterlinck, in de rubriek “Schilderijen - Schilderijmuseum, n° 23 - XVIe eeuw” in het Frans een fiche op over:

Vrouwenportret door Willem Key

Het hier gereproduceerd vrouwenportret vormt de tegenhanger van het reeds beschreven mannenportret. (Hout: h.0,49 x b.0,39).

Het werd bij mijn intrede in functie als Conservator in dezelfde omstandigheden teruggevonden als het vorige.

De aard van de vrouw, die een kalme Vlaamse schijnt te zijn met een zekere gezetheid, vormt een contrast met het verwrongen hoofd van haar echtgenoot. Haar kleding is zwart, onder haar eveneens zwart kapje draagt zij een witte muts met fijne pijpplooiën die naar boven uitlopen, een vorm die Maria Stuart rond 1560 lanceerde. De kleine geplooid halskraag die zij draagt is half open aan de hals. Onder de mantel met hoge mouwen die gedou-

bleerd zijn met luipaardenpels, bespeurt men een zwarte fluwelen jurk met figuren. Een fijne geciseleerde gouden ketting omringt haar taille waarop haar hand rust die gedeeltelijk bedekt wordt door de omlijsting. Dit portret, alhoewel van een minder gespierd maaksel dan het vorige, moet nochtans toegeschreven worden aan Willem Key. Men weet dat de portretten van deze meester zeer zeldzaam zijn.

In zijn commentaar op het boek “**Livre des peintres**” van Carl Van Mander, vermeldt Mr. H. Hymans, buiten dezen die bewaard gebleven zijn, slechts een hoofd van Lazare Spinola in Hampton Court en twee portretten: man en vrouw in de gewezen galerij van de koning van Hannover. Deze laatste portretten, alsook deze van het museum van Gent, werden uitgevoerd op klein formaat.

Niettegenstaande mijn persoonlijke opzoekingen en het opsturen van foto's aan de voornaamste buitenlandse specialisten aan wie ik gevraagd had ze te willen vergelijken met in die tijd gekende etsen en schilderijen van portretten, heb ik de naam van de afgebeelde personages niet kunnen terugvinden.

Men moet nochtans veronderstellen dat deze portretten afkomstig zijn van een van die talrijke kloosters die in onze stad afgeschaft werden en toen eigendom werden van het stadsbestuur. Mr. Ferd. Vander Haeghen meent deze schilderijen gezien te hebben in het oud appartement van de abt van de Baudeloo-abdij.

Cf. *Une découverte artistique* door L. Maeterlinck, artikel verschenen in de *Petite revue illustrée de l'art et de l'archéologie en Flandre*, n°10, 30 Mei 1900.

WEGENISWERKEN EN TRAMVERKEER OP DE KORENMARKT (DEEL II: 1897 - 1903)

VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIES VAN DE "GAZETTE VAN GENT".

22 januari 1897

Het schepencollege heeft de laatste hand gelegd aan het ontwerp van de nieuwe tramlijnen welke door een aan te wijzen compagnie moeten worden geëxploiteerd. De bestaande lijnen worden behouden, maar heraangelegd op een spoorbreedte van één meter.

Een nieuwe lijn zal gemaakt worden van de Korenmarkt tot aan de Sint-Lievenspoort, langs de Vlaanderenstraat en de Frère-Orbanlaan. De heer

Coene, stadsingenieur, werd naar Parijs gezonden, waar het stelsel van de accumulatoren wordt toegepast. Het schepencollege is voornemens voor de elektrische kracht het gebruik van dit stelsel op te leggen. Het kan gemakkelijk worden toegepast aan de talrijke draaibruggen en zal de binnenstad vrijwaren van een spinnenweb aan gevaarlijke draden. De trams met trolley zullen maar in de afgelegen wijken mogen gebruikt worden.

12 mei 1897

Gisteren werd in de zitting van de gemeenteraad het voorontwerp van lastenkohier voor de inrichting van de elektrische tramways goedgekeurd. Onder hoofdstuk I, "Algemene beschouwingen", worden 7 lijnen vooropgesteld. Vijf daarvan liepen over de Korenmarkt :

- de tweede lijn zal de Korenmarkt met de Keizerpoort verbinden langs de Cataloniëstraat, Sint-Jansstraat (** *thans Limburgstraat*), Vlaanderenstraat, Statiesstraat, Lange Violettestraat en Brusselsestraat;
- de vierde lijn zal de grensscheiding van de stad en Sint-Amandsberg verbinden met de kerk van Sint-Jan Baptist langs de Dampoortstraat, Steendam, Sint-Jacobsplaats, Kammerstraat, Vrijdagmarkt, Langemunt, Korenmarkt, Sint-Michielsplaats, Hoogstraat en Brugsepoortstraat en Noordstraat;
- de vijfde lijn vertrekt aan de Gazometerlaan langs de De Smetstraat, Van Wittenberghestraat, Rabotstraat, Burgstraat, Veerleplein, Korenmarkt, Veldstraat, Zonnestraat, Kouter, Brabantstraat, Vlaanderenstraat en zal eindigen op de Graaf van Vlaanderenplaats;
- de zesde lijn vertrekt aan Meulestedebrug langs de steenweg van die naam, de Sassepoortstraat (** *thans de Voormuide*), Sint-Salvatorstraat, Sleepstraat, Langesteestraat, Geldmunt en Korenmarkt en zal langs dezelfde weg als de vijfde eindigen op de Graaf van Vlaanderenplaats;
- de zevende lijn zal de Korenmarkt verbinden met de statie Sint-Pieters (** *toen gelegen aan de Parkplaats*) langs de Veldstraat, Nederkouter, Kortrijksestraat en Kortrijksesteenweg.

Het huidige tramnet zal op 1 januari worden afgekocht. De studies van het nieuwe net moeten zo spoedig mogelijk worden doorgedreven, teneinde op 1 juli aanstaande tot de aanbesteding te kunnen overgaan. In dit geval zou de elektrische tram met de Gentse kermis van 1898 geopend worden. Op de Korenmarkt zal een kiosk worden opgericht.

14 augustus 1897

Op 2 augustus heeft de aanbesteding plaats gehad voor de inrichting van de elektrische tramways te Gent. De voorkeur van het schepencollege is gegaan naar het stelsel dat hen op voorbeeldige wijze was aangeprezen door de zustermaatschappijen Société Anonyme des Railways Economiques de Liège-Seraing et Extensions en Compagnie Générale de Railways à Voie Etroite. (** daaruit werd op 4 januari 1898 de naamloze maatschappij “Tramways Electriques de Gand” - “Elektrische Tramwegen van Gent” opgericht).

21 februari 1898

De rijtuigen van de Kortrijksepoort zullen rijden van de Korenmarkt tot aan de statie Gent-Sint-Pieters en dan verder langs de Parklaan en de Hofbouwlaan naar de Heuvelpoort, de grote statie van de staatsspoorweg (** *Gent-Zuid*), de Sint-Jacobsplaats en terug. De trekking zal uitsluitend geschieden bij middel van accumulatoren. Men zal om te beginnen 42 rijtuigen hebben.

7 april 1898

Alle nieuwe lijnen zijn nu in kaart gebracht. Men zal de werkzaamheden beginnen in de straten waar nog geen tramweg ligt. Daarna zullen de aanpassingen beginnen van de lijnen welke heden nog met paarden worden uitgbaat.

29 juni 1898

Op aanvraag van de inwoners van de Veldstraat heeft het schepencollege beslist, geen dubbele linie te laten leggen voor de elektrische tram. De tweede linie zal in één der nabijgelegen straten komen.

Op donderdag 7 juli zullen de inschrijvingen plaatshebben voor het opbouwen van de wachtzaal-kiosk op de Korenmarkt.

20 augustus 1898

De Sint-Michielsbrug (** *toen nog een platte draaibrug*) gaat verbreed worden opdat er een dubbele tramlijn over zou kunnen lopen. De nieuwe brug zal op een enkele pijler rusten, te midden van de Leie gebouwd. De schepen zullen langs beide kanten van de brug kunnen doorvaren.

9 september 1898

De tramcompagnie heeft een paar open rijtuigen van de paardentram aan de nauwere spoorbanen doen aanpassen. Waar het mogelijk is wordt de tramdienst met paarden op de omgebouwde lijnen op deze wijze hervat. Weldra zal men hiermee beginnen van de Korenmarkt naar de Sassepoort.

23 september 1898

Behalve een paar open trams heeft de maatschappij ook enkele gesloten rijtuigen voor de nieuwe sporen doen veranderen. Hiermee zal vanaf zondag worden gereden van de Burgstraat naar de Brugsepoort.

27 september 1898

Een Koninklijk Besluit keurt de beraadslaging van de gemeenteraad goed, waarbij het toegelaten wordt een terugkerend tramspoor naar de Korenmarkt aan te leggen langs de Korte Meer en de Posthoornstraat (** *thans de Sint-Niklaasstraat*).

Een voorlopige tramlijn zal gelegd worden van de Veldstraat langs de kant van de Sint-Niklaaskerk naar de Geldmunt, voor het vervoer van reizigers tijdens het leggen van de riggels op de Korenmarkt.

29 september 1898

Binnenkort zal men de ingewikkelde kruissporen aanleggen op de Korenmarkt, alsook de riggels op de Sint-Michiels- en Vleeshuisbruggen, zodat de Brugsepoort en de Muidepoort weldra zullen verbonden zijn met het midden van de stad.

De lijn van de Sint-Lievenspoort die reeds voltrokken is tot aan Sint-Baafs, zal ook tot aan de Korenmarkt gebracht worden door de Cataloniëstraat. Als die werken zullen voltrokken zijn, zal men de dienst doen met de oude rijtuigen van de paardentram die daartoe geschikt worden gemaakt.

Vervolgens zal men de lijn leggen van de Korenmarkt langs de Langemunt, Vrijdagmarkt, Sint-Jacobs en Sint-Anna naar de grote statie en de Dampoort, alsook die naar de Kortrijksepoort.

30 september 1898

Binnen weinige dagen zal men op de Korenmarkt beginnen met het bouwen

van de nieuwe kiosk. Ze zal een achthoekige vorm hebben, in arduin en ijzer worden opgetrokken, uit twee verdiepingen bestaan en voor meerdere doeleinden aangewend worden.

Gelijkvloers komt een wachtzaal voor de reizigers van de tramway, een ruimte voor krantenverkoop en *pissijnen*. Ze zal 2,80 m hoog zijn. Boven deze wachtzaal zal zich een deel bevinden dat bestemd is voor het geven van concerten. De vloer van het verdiep zal 2,80 m boven de grond zijn. Het gewelf zal een hoogte van 4 meter bereiken.

Het is te voorzien dat de kiosk op korte tijd zal gemaakt worden. Ze moet in elk geval voor het einde van het jaar voltrokken zijn, om de inhuldiging van de nieuwe tramwaydienst op passende wijze de nodige luister te kunnen bijzetten.

5 oktober 1898

Zondag zijn een paar tramrijtuigen welke men voor het nieuwe spoor veranderd heeft, van de Korenmarkt naar de Brugsepoort en vice-versa gereden. Ze lopen ongewoon zacht en schokken niet meer zoals vroeger het geval was. Het tramhuisje van de Korenmarkt is maandag van zijn plaats weggenomen en wat verder gezet. Een tramrijtuig is tot wachthuisje en dagbladwinkel ingericht.

12 oktober 1898

De werken zijn nu op vele plaatsen tegelijk aangevangen. De verbinding van de lijn der Sint-Jans- en Cataloniëstraten met de Korenmarkt is bijna voltrokken. De overtocht op de Vleeshuisbrug is bij ministerieel bevel opgeschort voor het leggen van de riggels en men werkt er dapper aan.

Men is nu ook begonnen in de Schouwburgstraat en weldra zal men dit deel langs de Korte Meer en de Posthoornstraat ook met de Korenmarkt verbinden. De koffiehouders schijnen in het geheel niet ingenomen te zijn met de tramlijn die voorbij hun deur loopt. Dit ontnemt aan de meesten hun terrassen op de dagen van concerten op de Kouter. Er is bevel gegeven om dit deel van de lijn ten spoedigste te voltooien.

17 oktober 1898

De riggels over de Vleeshuisbrug zijn voltooid en de brug is weer voor het verkeer van voetgangers geopend. Ook in de Cataloniëstraat gaat het kasseiden nu goed vooruit. Maandag zal men beginnen aan het leggen van de riggels om de Korenmarkt met de Geldmunt en de lijn naar de Muide te verbind-

Aanleg sporen in oktober 1898

den.

Om die kromming te bewerkstelligen heeft men wederom een deel moeten wegnemen van de Groentenmarkt, wat voor het leggen van de paardentram-riggels ook al eens noodzakelijk was.

21 oktober 1898

De grondvesten voor de kiosk op de Korenmarkt zijn voltooid. Eerstdaags zal de dienst tussen de Muide en de Zuidstatie gebeuren langs de Cataloniëstraat en de Vlaanderenstraat. De lijn naar de Dampoort zal deze week voltooid zijn tot aan Sint-Jacobs.. Dan zal de dienst tussen deze plaats, de Korenmarkt en de Brugsepoort ook met veranderde rijtuigen gebeuren.

1 november 1898

De dienst tussen de Zuidstatie en de Korenmarkt langs de Vlaanderenstraat en de Limburgstraat is zondag ingehuldigd. De weg wordt met de paardentrams afgelegd in 6 minuten. Met de elektrische tram denkt men het te zullen doen in hoogstens 4 minuten.

16 november 1898

De dienst tussen de Korenmarkt en Ledeberg wordt naar gewoonte gedaan van de Korenmarkt tot aan de Sint-Annakerk en van daar rijdt men met tramcars (** *die niet gebonden zijn aan sporen*) naar Ledeberg langs de Visserij.

21 november 1898

De oude riggels van de paardentram tussen de Korenmarkt en de Kortrijksepoort worden opgebroken. De nieuwe lijn zou over een paar weken moeten voltooid zijn. De dienst geschiedt nu op het nieuwe spoor langs de Posthoornstraat, de Korte Meer, de Schouwburgstraat en dan verder langs het oude spoor.

De werken worden door het slechte weder erg tegengewerkt en de straten blijven open liggen, tot groot nadeel van de handelaars.

5 december 1898

Waar blijft men met de verbreding van de Korte Meer nu de Posthoornstraat voltooid is? Wanneer men de huidige toestand van in de Cataloniëstraat

bezieet, is het juist alsof men in het begin van de Korte Meer in een trechter komt, die gedurig bestormd wordt uit de Voldersstraat, Veldstraat en Kouter. De grond welke moet dienen tot verbreding werd reeds aan de stad geschonken. Nu is het te hopen dat de heren gemeenteraadsleden en burgemeester weldra een einde zullen stellen aan die gevaarlijke toestand, vooraleer de elektrische tram er voor goed doorrijdt!...

7 december 1898

Het vervaardigen van de nieuwe aubette op de Korenmarkt heeft enige vertraging ondergaan doordat men zich in de steengroeve bij het houwen vergist heeft. Men heeft bijna alle stenen moeten herkappen. Dit werk zal weldra beëindigd zijn. Het ijzeren gedeelte is sinds lang gereed.

2 januari 1899

De dienst van de elektrische tramways is op nieuwjaarsdag voor het eerst met reizigers beproefd. Twee rijtuigen deden tien reizen heen en terug van de Zuidstatie naar de Korenmarkt en gaven een ontvangst van 100 frank. Zo kon men ook de mensen en de paarden er stilletjes aan laten wennen. De plechtige inhuldiging van de elektrische rijtuigen zal plaatshebben op maandag 23 januari.

6 januari 1899

Maandag hebben nogmaals een paar elektrische rijtuigen gedurende een gedeelte van de dag dienst gedaan. Het was namelijk op 3 januari dat volgens het lastenboek de regelmatige tramdienst moest beginnen.

Gisteren heeft men in tegenwoordigheid van de ingenieur van Bruggen en Wegen een proef gedaan op de Vleeshuisbrug, die zeer wel gelukt is. Te rekenen van zondag 8 januari zal de dienst met drie rijtuigen geschieden en zal men naar de Muide rijden.

25 januari 1899

Eergisteren heeft in de namiddag de feestelijke inhuldiging plaats gehad van de elektrische trams in de stad. Om twee en een half uur zagen de Korenmarkt en de aanpalende straten zwart van het volk. Bij de tien elektrische rijtuigen, waarvan één prachtig versierd was, verdrongen zich een paar honderd genodigden, waaronder gemeenteraadsleden, volksvertegenwoordigers en senato-

Inhuldiging trams 23/1/1899.

ren.

Er was echter een dronkaard die meende groot te zijn met wat ongepaste heden te roepen. Een paar politieagenten hebben hem gauw weer klein gemaakt.

Het was omtrent 3 uur dat de rijtuigen zich in drie verschillende richtingen in beweging zetten, bij de tonen van het muziek dat op de prachtige, nieuwe kiosk werd gespeeld door een korps van het leger. Alom langs de weg werden de rijtuigen door het volk gunstig begroet.

De regelmatige dienst zal na de rustdag van gisteren heden aanvangen. Acht nieuwe rijtuigen zullen het reizigersvervoer verzekeren. Eerst zal men de lijn uitbaten van Ledeborg langs de Keizerpoort naar de Zuidstation en de Korenmarkt, alsook deze van de Korenmarkt naar de Kortrijksepoort. Op de andere lijnen gebeurt de dienst verder met paardentrams.

3 februari 1899

Gisteren is de regelmatige tramdienst begonnen op de lijn van de Korenmarkt naar Gent-Sint-Pieters, de Heuvelpoort, Gent-Zuid en de Vlasmarkt nabij Sint-Jacobs.

10 februari 1899

Te rekenen van heden zal de dienst van de elektrische trams beginnen te 7 1/2 uur 's morgens. en alle 10 minuten aan ieder uiteinde vertrekken. Men zal de

aansluitingen van de rijtuigen met paarden niet meer afwachten. Op 14 februari begint de dienst der Brugsepoort bij middel van elektrische rijtuigen.

2 maart 1899

Sedert enige dagen rijden de elektrische trams op elke lijn afzonderlijk. Een rijtuig dat bijvoorbeeld aan de Brugsepoort vertrekt, rijdt aan de Korenmarkt rechtdoor naar de Zuidstation, zonder daar op het andere te wachten dat van Ledeberg of van de Kortrijksepoort komt.

Dat is voor de reizigers allesbehalve aangenaam. Dit zal ook ver van voordelig zijn voor de maatschappij en haar integendeel veel schade berokkenen. Een persoon die aan de Korenmarkt 10 minuten lang op een correspondentie moet wachten, zou bijna even spoedig de weg te voet kunnen afleggen. Het is te hopen dat weldra een betere regeling zal gevonden worden.

29 maart 1899

Er rijden nog paardentrams van de Korenmarkt naar de Dampoort langs Sint-Jacobs en op de lijn van het Rabot naar de Gazometerlaan. Wanneer het personeel en de rijtuigen zullen gereed zijn, zal er ook op deze lijnen met elektrische rijtuigen gereden worden. (***aan het tijdperk van de paardentram kwam een einde toen vanaf 26 april ook op de lijn naar het Rabot elektrisch werd gereden...*)

15 april 1899

Te rekenen vanaf heden zal er in de wachthuisjes van de statie Gent-Zuid, de Van Arteveldeplaats (*** thans Sint-Annaplein*) en de Korenmarkt een register worden neergelegd om de klachten van de reizigers te aanvaarden. Het publiek wordt verzocht de nummers te doen kennen van de bedienden van het rijtuig, de juiste plaats, het uur en desnoods de getuigen.

6 mei 1899

In de gemeenteraad werden gisteren verduidelijkingen verstrekt aangaande diverse ontwerpen van verandering in de exploitatie van de tramwegen, vermits de ondervinding vaak de beste raadgever kan zijn.

Van bij de aanvang van de elektrische exploitatie werd opgemerkt dat de verwisseling van de accumulatoren wanneer die uitgeput zijn, op de Korenmarkt zeer moeilijk te verwezenlijken is, omwille van de belemmeringen voor het

gewone verkeer. Daarom zal getracht worden dit aan de Zuidstatie te laten geschieden.

Anderzijds zorgt het tracé van de lijn Brugsepoort - Antwerpsepoort voor een zeer onregelmatige dienstverlening als gevolg van vier draaibruggen, de spoorwegovergang naast de statie *Land van Waas* en de hinderlijke doortochten in de Langemunt.

Daarom werd het voordeliger geacht de lijn te laten eindigen op de Korenmarkt en langs Sint-Baafs naar de Zuidstatie terug te keren. Dat gaf aanvankelijk betere resultaten, maar dat noodzaakt echter op de Korenmarkt over een kleine afstand het rijden op tegenspoor. Dat betekent dat de reizigers wegens het bestaan van de beide klassen, van platform moeten veranderen, wat leidt tot wanorde en tijdverlies.

Men weet dat binnen afzienbare tijd de Sint-Michielsbrug moet worden herbouwd, waardoor men hoe dan ook verplicht zal zijn maatregelen te nemen om de dienst naar de Hoogstraat te verzekeren. Deze beschouwingen hebben geleid tot de aanvraag voor een trajectwijziging, die zou toelaten de lijn van de Sint-Michielsplaats te verleggen naar de Drabstraat en de Hooiaard. (*** om diverse redenen nooit gerealiseerd...*)

14 mei 1899

De trammaatschappij heeft plannen om de lijn van de Korenmarkt naar de Zuidstatie tot Ledeberg te verlengen langs de Frère-Orbanlaan. Zolang echter de verstevigingswerken aan de Sint-Lievensbruggen niet beëindigd zijn, zal het plan niet kunnen uitgevoerd worden. De voltooiing van dit werk is tegen 15 juni beloofd. Het tramverkeer zal er vanaf 1 juli aanvangen.

29 mei 1899

Van 1 juni tot 3 oktober loopt in de citadel van het park de grote Provinciale *Tentoonstelling*. Een bijzondere tramdienst wordt ingericht van de Korenmarkt tot binnen de omheining mits een oplegcoupon van 5 centiemen. Behalve de vrijdag en de zaterdag wordt 's avonds een half uur langer gereden, dus tot 10 uur in de week en 11 uur 's zondags.

3 juli 1899

Sedert zaterdag zijn nieuwe wijzigingen in de tramdienst ingevoerd. De rijtuigen van de Brugsepoort rijden nu over de Korenmarkt rechtstreeks naar Sint-Jacobs en de Dampoort, deze van de Gazometerlaan en het Rabot langs de

Korenmarkt en Sint-Baafs naar de Zuidstatie.

16 augustus 1899

We kregen van een lezer de volgende klacht: *“Het bestuur van de tram zou wel een beetje mogen passen op de correspondenties, want zaterdag kwam ik per tram van de Provinciale Tentoonstelling en op de Korenmarkt was er geen rijtuig naar de Zuidstatie. Na twaalf minuten wachten daagde er één op voor de Dampoort en na twintig minuten één voor de Sassepoort. Zeg mij, is dat niet een beetje de zot houden met zijn klanten, het publiek?”*

14 oktober 1899

In de zitting van de stedelijke raad werd onomwonden bevestigd dat defecten bij de tramdienst veelvuldig voorkomen, tot groot ongemak van de tramgebruikers. De onderhoudsploegen dienen gedurig uit te rukken en vaak moeten trams met een vijzel naar het werkhuis worden gesleept. Het publiek wordt ongeduldig en verplaatst zich sneller te voet, wat op termijn de inkomsten voor de stad nadelig kan beïnvloeden.

Het vervangen van de ontladen accumulatoren kan moeilijk door de werklieden worden bijgehouden. Meer zelfs, zij moeten zelf vervangen worden wegens de ongezonde werkvoorwaarden in de laadzaal.

Ook in de rijtuigen regent het klachten over gasuitwasemingen en van vele personen, voornamelijk dames, werden de kleren beschadigd door zuurvlekken die voortkomen van lekkende accumulatoren.

Tijdens het jongste congres in Londen heeft men dit stelsel veroordeeld omdat men het volkomen onbetrouwbaar heeft bevonden voor een regelmatige reizigersdienst.

28 oktober 1899

De maatschappij *L'Electrique* van Brussel die de accumulatoren verhuurt, heeft een proces ingespannen tegen de trammaatschappij en vraagt 300 000 frank schadevergoeding voor de slechte werking van de accumulatoren. Ze beweert dat de toestellen te snel verslijten door de slechte bouw van de rijtuigen en de onkunde van de geleiders.

De tramcompagnie zit met de droevige ervaring dat zonder grote onkosten te doen, de uitbating onmogelijk zal worden gemaakt. Het zou beter zijn het stelsel in zijn geheel te verlaten en naar een andere wijze van voortbeweging uit te zien. Een ogenblik werd gedacht het trolleystelsel aan te nemen maar even

snel werd er weer van afgezien wegens de te hoge kosten. Men heeft nu een ander model van accu's op het oog.

12 november 1899

Zaterdagavond verliet een jonge dame de peperkoekenbakkerij van De Laeter in de Korte Munt, gleed uit op de straatstenen en viel kruiselings over de riggels. Van de ene kant kwam een tram afgereden en van de andere een rijtuig. De dame was op het punt overreden te worden toen twee heren toesprongen. Ze gelukten er in haar buiten de riggels te brengen.

Maar hier deed zich een zonderling geval voor. De dame kon zich niet recht houden. Nochtans had zij het bewustzijn niet verloren en ze zou wederom gevallen zijn, moesten haar redders haar niet een tweede maal ondersteund hebben. Dat kwam doordat zij erg gespannen zat in haar korset en verward was in haar kleren...

24 november 1899

Op 26 november worden de nieuwe richtlijnen op het vervoer van kracht. De geleiders van welkdanige voertuigen ook moeten om te kruisen of te laten voorbijrijden, de rechterkant houden en de linker om voorbij te steken.

De rijtuigen van de tram zullen vanaf dan de rechterkant nemen in de richting van de gang, in plaats van de linker zoals tot heden het geval is. Men zal rechts moeten in- en uitstappen in plaats van links.

Van de Korenmarkt naar de statie Gent-Sint-Pieters rijdt men voortaan langs de Veldstraat, met terugkeer langs de Schouwburgstraat, de Korte Meer en de Posthoornstraat.

28 november 1899

Reeds de eerste dag waarop de nieuwe richtlijn op het vervoer in werking werd gesteld, is in de Veldstraat een zwaar ongeluk gebeurd. Een verstrooide ouderling is bij het oversteken verrast geworden door een elektrisch tramrijtuig dat in tegenstelling met de eerdere wijze, nu vanaf de Korenmarkt de straat kwam ingereden.

13 januari 1900

De beheerraad van de Gentse tramways heeft in de laatste zitting besloten stappen te doen bij het stadsbestuur om de tramdienst te wijzigen. Er zou heel

en al worden afgezien van de accumulatoren ten voordele van het trolleystelsel. Niet alleen in Gent, ook in Berlijn heeft men op al de lijnen die met accumulatoren worden uitgebaat dezelfde moeilijkheden ontmoet.

Alleen die verandering, welke een uitgave van 2 miljoen zou vergen, schijnt in staat te zijn de dienst naar de eisen van het publiek in te richten en tegelijk voldoende opbrengend te zijn voor de aandeelhouders.

De dienst van de Kortrijksepoort wordt thans verricht door rijtuigen van Ledeberg tot op de Korenmarkt en zo naar de Sint-Pietersstatie, het park, de Heuvelpoort en de Zuidstatie. Deze van de Zuidstatie naar de Van Arteveldeplaats en Sint-Jacobs wordt gedaan door een bijzonder rijtuig dat heen en weer rijdt.

14 februari 1900

Zaterdag hebben proeven plaats gehad met gewijzigde tramrijtuigen, voorzien van accumulatoren van een nieuw stelsel. Men verwachtte betere uitslagen maar ze blijken in hetzelfde bedje ziek te zijn als de andere. Het is niet mogelijk meerdere reizen te doen met een bijgevoegde wagen, zonder te moeten herladen en van een dienstregeling volgens de uurtabellen is geen sprake meer.

Anderen zeggen dat men in onze stad nu toch de echte spinnenwebben zal moeten spannen die een zo lelijk uitzicht hebben en tevens zo gevaarlijk zijn. Dat de uitbating niet de verhoopte winsten afwerpt is echter gemakkelijk te verklaren. Uit louter winstbejag werden de rijtuigen tijdens de *Provinciale Tentoonstelling* zwaar overladen en het overdadig gebruik van sleepwagens ging het vermogen van de elektrische toestellen ver te boven, zodat het voorziene aantal kilometer per wisselbeurt hoegenaamd niet kon worden in stand gehouden...

2 maart 1900

De maatschappij *L'Electrique* heeft eergisteren al de werklieden afgedankt die aan de fabricatie van de accumulatoren werken. Zij behield enkel degenen die gelast zijn met het uitnemen en terugplaatsen van de toestellen in de rijtuigen.

20 mei 1900

De Gentse trammaatschappij heeft er van afgezien om nieuwe rijtuigen met accumulatoren als drijfkracht in te zetten. Ze werden in het werkhuis te

Gentbrugge ondergebracht, om ze op termijn om te bouwen naar het trolley-stelsel.

21 november 1900

De leden van de stedelijke raad hebben gediscuteerd over het gebruik van de trolley tussen de Sint-Lievenspoort en de Graaf van Vlaanderenplaats. De heer burgemeester ontkende vijandig te staan tegenover het gemengd systeem dat zekere voordelen vertoonde en had niet langer bezwaar tegen het aanleggen van een trolleylijn in sommige verwijderde delen van de stad. De Frère-Orbanlaan is net één van die delen.

17 oktober 1901

Het bestuur van de elektrische trams brengt ter kennis van het publiek dat de dienst in de Korte Meer vanaf heden zal geschorst worden, uit oorzaak van de werken aan de in opbouw zijnde huizen.

De rijtuigen op de lijn Ledeberg - Korenmarkt - Sassepoort zullen rijden langs de Vlaanderenstraat en Sint-Baafs. Deze van de Kortrijksestraat en Sint-Pieters zullen zowel bij het gaan als bij het keren langs de Veldstraat rijden.

7 november 1901

Woensdagnamiddag is de trolley toegepast op de elektrische tram tussen het werkhuis te Gentbrugge en de Zuidstatie. Op vrijdag 8, zaterdag 9 en zondag 10 november zullen voor het publiek om de 5 minuten bijzondere diensten worden ingericht met 5 trolleytrams en een bijgevoegd rijtuig tussen de Zuidstatie en het oefenplein te Gentbrugge-Arsenaal. Dit naar aanleiding van de vertoningen door het wereldbepaalde Amerikaanse circus *Barnum & Bailey*.

Vanaf 1 december zullen deze rijtuigen dienst doen op de buurtlijn naar Merelbeke. Er zullen 12 afreizen per dag zijn in de beide richtingen.

5 juni 1902

Een tramrijtuig is ingericht met het dubbel stelsel van trekkracht, trolley en accumulatoren, teneinde aan de Zuidstatie de wisseldienst te vergemakkelijken. Het gebeurt dikwijls dat een rijtuig onderweg gebrek krijgt aan elektrische kracht, doordat de accumulatoren uitgewerkt zijn. Dan moet het door een ander naar het werkhuis worden gesleept om de toestellen te vervangen, doch

door deze dubbele vracht geraken deze van de trektram vaak zelf uitgeput. Voortaan zal het rijtuig met het gemengd stelsel gebruik maken van de luchtkabel tussen Ledeberg en de Zuidstatie en verder rijden naar de Korenmarkt of Sint-Pieters bij middel van accumulatoren.

25 oktober 1902

De tramrijtuigen zullen op de Korenmarkt in het vervolg blijven staan voor het kiosk-wachthuisje. Men weet dat men vroeger soms wel een vijftigtal meter ver moest gaan om van tram te veranderen, wat in geval van slecht weder niet aangenaam was.

8 januari 1903

In de gemeenteraad nam de heer Bayens het woord aangaande de tramdienst. De plaatsing van de stelplaats werd slecht gekozen en moest in het midden van de stad opgericht geweest zijn. Herladingen na 20 tot 25 kilometer in plaats van 100 maken veelvuldige terugritten noodzakelijk en het trekken van bijwagens is niet mogelijk. De toestellen vervangen op de Korenmarkt en aan de Zuidstatie mislukte wegens plaatsgebrek.

De trolley zou veel beter zijn voor de maatschappij. Die belooft nu veel voordeliger voorwaarden aan de stad als zij dit stelsel mag invoeren. Hij vraagt een nieuwe studie daarover.

De burgemeester is het eens dat de tramdienst slecht gaat. De stad moet niet koppig zijn maar indien wij aan de maatschappij het trolleystelsel toelaten, moet zij ons grote voordelen in de plaats aanbieden.

Raadslid Coppieters legde alle schuld bij de maatschappij en eiste dat die nu maar het contract moet naleven dat zij heeft aangegaan. Daarop werd de zaak voor onbepaalde tijd verdaagd.

19 januari 1903

Op de Korenmarkt zijn door het stadsbestuur twee paarden gesteld. Zij zullen een rijtuig dat ten gevolge van een breuk aan de accumulatoren niet meer kan rijden, naar de werkhuizen trekken. Anders moet het door een ander rijtuig worden weggebracht, hetgeen een storing in de dienst veroorzaakt.

24 maart 1903

Aanbiedingen zijn binnengekomen voor het bouwen en uitbaten van een

openbaar elektriciteitswerkhuis voor verlichting en drijfkracht te Gent, waaronder één van de elektrische trams, die de inrichting ervan verbindt aan de afschaffing van de accumulatoren en de algemene invoering van het trolley-stelsel.

5 september 1903

Er is donderdagnamiddag nogal wat te doen geweest in het midden van de stad. Eerst had op de hoek met de Sterrestraat (*** verbindingsweg tussen de Korenmarkt en de draaibrug aan Sint-Michiels*) een botsing plaats tussen een elektrische tram en het stedelijk celrijtuig, in de volksmond beter gekend als het dievekerreke. Beide rijtuigen werden daarbij beschadigd. In het celrijtuig zaten twee agenten van politie en een aangehoudene. Niemand werd gekwetst. Een andere tram welke dienst deed tussen de Korenmarkt en de Brugsepoort is wat later in dezelfde straat bijna in een put gevallen. Die was naast de tramlijn gemaakt voor het leggen van de telefoondraden. Reeds eerder was er een kleine instorting geweest. Gelukkig werd die door een bediende bemerkt. De dienst is er lange tijd geschorst geweest.

3 november 1903

Het schepencollege en de bijzondere commissie van elektriciteit zijn overeengekomen aan de gemeenteraad een definitief voorstel voor te leggen. De stad zou de inrichting van de fabriek op zich nemen en de uitbating toevertrouwen aan de maatschappij *Allgemeine Elektrizitätsgesellschaft* (A.E.G.).

Ten gevolge van deze onderhandelingen heeft de tramcompagnie de verbintenis genomen zich van haar drijfkracht te voorzien door het middenwerkhuis van de stad, dat zo spoedig mogelijk in de Bomastraat moet worden opgericht. Als voorwaarde werd gesteld de accumulatoren door de trolley te mogen vervangen. De drijfkracht zou van de stad worden afgekocht aan de prijs van 8 centiemen per kilowatt.

26 december 1903

Donderdagnamiddag rond 2 uur kwam een *teuf-teuf* afgereden naar de hoek van de Hoogpoort met de Langemunt en botste daar op een tram die zich naar de Korenmarkt begaf. De tram bezeerde zich niet, maar de *teuf-teuf* ontwrichtte zich een wiel en moest naar de heelmeeester op 't Steendam...

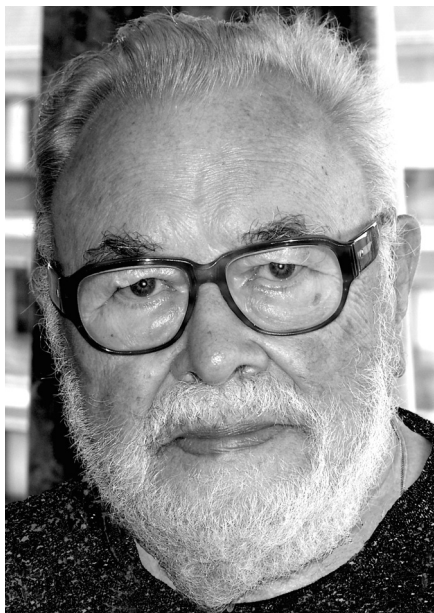
29 december 1903

De stad heeft de toelating verleend om overal de trolley in te voeren, onder voorbehoud van de goedkeuring door de hogere overheid. Een nieuw lastenboek is daartoe opgesteld en door de gemeenteraad goedgekeurd. Een vergunning van 50 jaar is aan de trammaatschappij verleend, lopende tot 31 december 1953.

ERIK DE KEUKELEIRE

Uit "135 jaar openbaar vervoer in de Gentse regio" deel 1 (1871-1906) - 382 pagina's - herwerkte uitgave in eigen beheer - 2008.

In aflevering 4/2009 van Ghendtsche Tydinghen sprak Frans Heymans met Rik Lanckrock (°1923), die zijn beroepsloopbaan had afgesloten als Subregionaal directeur van de toenmalige Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (de RVA) in Kortrijk maar daarnaast een brede culturele en literaire belangstelling én bedrijvigheid aan de dag had gelegd en nog steeds legt. Met enige vertraging krijgt u nu de foto van deze vurige verdediger van ons literaire erfgoed.

Door een misverstand ontbrak deze foto in ons vorig nummer bij het artikel op pagina 283-288.

GEERAARD DE DUIVEL

Wanneer men het heeft over een personage als Gheeraert de Duivel, roept de naam van een zo eigenaardig heerschap alleen reeds ons al de akelige gedaanten, schimmen en spoken in herinnering die in vroegere jaren de kinderen toen zij nog niet geblaseerd of sceptisch in de wieg werden gelegd, van angst deden huiveren: Zwarte Piet, de wolf uit Roodkapje, de rovers van Alibaba, Blauwbaard en andere leden van het bibbersyndykaat van de schrikaanjagers. Wie het over Gheeraert de Duivel heeft, is dan ook geneigd zijn verhaal met het traditionele en klassieke “Er was eens...” in te zetten.

Welnu dat klopt niet helemaal voor onze Gheeraert den Duivel. Grammaticaal en ook historisch zou het moeten luiden “Er waren eens...” want er zijn inderdaad niet één maar twee Gheeraert den Duivel geweest. Gheeraert I van Gent en Gheeraert II beiden bijgenaamd de Duivel, de tweede heel logisch de zoon wesende van nummer één. Hiermede weet U meteen dat wij deze personages niet moeten gaan ontlenen aan één of andere middeleeuwse sage of volkslegende, maar dat zij zoals U en alleman levende wezens naar lichaam en ziel zijn geweest, mensen van vlees en bloed, met dit verschil of nuance nochtans (edoch het is geen waarheid uit het Evangelie), dat zij nogal donkere van huidskleur zijn geweest.

Om het nu nog wat juister en precieser op de kop te tikken, zij leefden in de XIIIe eeuw in de stad die later de Arteveldestad zou heten, zij leefden in een eerezuchtige, woeste periode uit onze geschiedenis, in de heroïsche tijd van ridders en van de minstrelen, mengsel van geweld en van poëzie, en het is nogal toevallig dat men op het spoor van de oudste onder hen is gekomen in het jaar 1225.

U zult in dergelijke voorwaarden en omstandigheden wel wat door de vingers moeten kijken en aannemen dat wij U voor uwe mogelijke voorouders van zeven eeuwen geleden, geen volledig curriculum vitae of stamboom kunnen opdissen, noch een compleet ingevulde eenzelveigheidskaart kunnen voorleggen. Wie zo nieuws- of weetgierig is op het spoor te willen komen van iemand die 700 jaar geleden in onze stad leefde, moet onvermijdelijk vrede nemen met een puzzle waaraan heel wat schijfjes ontbreken. Wil men zulks niet aangaan, dan doet men er best aan zijn interesse uitsluitend te richten naar mensen die de dag van vandaag centraal in de actualiteit staan.

Mag het niet wonder boven wonder heten dat wij, mensen uit de tweede helft van de XXe eeuw nog dagelijks de woning van iemand die zo lang geleden

Het Geeraard Duivelsteen

een voorname figuur uit het Gentse was, kunnen voorbijwandelen en dat wij na zoveel eeuwen oorlogen, bezettingen, verwoestingen en vandalisme nog die krocht van onze hoofdkerk, de toenmalige St-Janskerk kunnen binnenlopen, bezichtigen en bewonderen die krocht die oneindig veel aan de vrijgevigheid van die fameuze Gheeraert verschuldigd is?

Wij noemen hem gerust de eerste mecenas van Gent en alleen reeds om die reden mocht hij wel eens het voorwerp uitmaken van een tweetal bijdragen in ons Kunst- en Geestesleven. De mecenasen liepen immers nooit zeer dik rond in onze stad en wanneer wij er een uit de vergeethoek kunnen halen, mogen wij het zeker niet nalaten, vooral indien wij moeten vaststellen dat men hem op een slecht boekje heeft geschreven, enkel maar omdat zijn naam of bijnaam verdacht voorkwam.

En inderdaad, wie als Gheeraert de Duivel de geschiedenis ingaat, staat voor het nageslacht geenszins in een geur van heiligheid. Indien men hem die bijnaam heeft gegeven, aldus de volksverbeelding, is het zeker niet omdat hij geleefd heeft als een heilige of een eremijt! Indien de man dan nog op de koop toe geleefd heeft in een slot dat nogal akelig en mysterieus voorkomt, moet die zelfde volksverbeelding er wel iets op vinden van het genre parties of dolce vita: men sluit zich niet op aldus diezelfde volksketterij, om als een doodgewone burger te gaan leven!

In de Middeleeuwen wisten de mensen dat de bijnaam “de Duivel” geenszins pejoratief was, wel integendeel, maar in de XVIIe of XVIIIe eeuw, toen onze Moeder de Heilige Kerk begon te goochelen met de Hel en met de Duivel moest onvermijdelijk een naam als Gheeraert de Duivel aanleiding geven tot legenden en verdachte kringen. Vraag zelfs nog vandaag aan een oude kwezel waarom men de bewoner van dat slot “de Duivel” heeft genaamd, dan zal het onschuldig schaap U zonder enige schroom of aarzeling antwoorden: “wellicht omdat deze mens een afschuwelijk leven heeft geleid”.

Welnu Gheeraert de Duivel nummer 1 en 2 waren misschien wel geen congreganten of koorknapen, maar zij zijn geen duivels geweest en het is pas vier of vijf eeuwen na hun dood dat gecomplexeerde en verdwaalde mensen uit hun naam een afschuwelijke legende hebben gesponnen die laten wij het vooraf duidelijk zeggen, niets te maken heeft met hetgeen werkelijk is voorgevallen.

De legende ontstond in de XVIIe of de XVIIIe eeuw op een ogenblik dat men het niet zeer nauw nam met de historische waarheid. Prudens van Duyse heeft deze volkssage hernomen zonder er al te veel geloof aan te hechten en Frans De Potter heeft ze voortverteld, maar hij heeft er voorzichtigheidshalve aan toegevoegd: “Is deze legende gegrond of iets waarschijnlijk? Wij geloven het niet”. Af en toe hebben wij aan vreemde bezoekers of toeristen de legende

eerst en daarna het werkelijk verhaal van Gheeraert de Duivel opgediend en wij moeten eerlijk bekennen dat de legende steeds beter in de smaak viel: de werkelijkheid is zo prozaïsch, zegde een Engelse dame en de legende zo exciting!

Welnu dan maar eerst de legende, die onvermijdelijk vroeg of laat moest ontstaan want het ware ondenkbaar geweest dat de volksverbeelding zich niet meester zou gemaakt hebben van een naam als “de Duivel”, Die Gentse duivel was, naar de persoonsbeschrijving die Stevaert er ons van geeft “woest van aerd, bruin van vel en zwart van hart”. Met een dergelijk personage kunt U natuurlijk griezelromans schrijven of Draculafilms.

Deze Gheeraert aldus de legende, was een slechterik, een hardvochtig, brutaal, wreed karakter. In elke treffende legende komt men na een dergelijke beschrijving tot een eerste conclusie: de moeder die een monster van dat formaat ter wereld heeft gebracht sterft van verdriet, hetgeen dan ook het geval was in de Gheeraert legende. Bleef dan de oudere broer over. Hugo een doodbrave kerel met alle hoedanigheden die men zich kan inbeelden en met één gebrek nl. te goed te zijn voor de afschuwelijke broer.

De vader, Zeger, kastelein van Gent en invloedrijke ridder, dacht een gemakkelijke oplossing te hebben gevonden: “zoonlief, ga eens voor een paar jaren naar Jeruzalem, volgende week vertrekt er juist een nieuwe Kruistocht”.

Zoonlief was er niet voor te vinden en enkele dagen later ontdekte men de arme Zeger versmacht in zijn bed.

De auteur van de legende durft het woord niet uitspreken maar hij laat zijn lezers of toehoorders zelf tot de conclusie komen: vadermoord.

Van een start in het leven gesproken! Bleef dus enkel de brave Hugo in leven die, ten einde hetzelfde lot als zijn vader niet te moeten ondergaan, Gheeraert alle macht overdroeg en zich in alles naar diens wensen en wil schikte: hij stond hem zelfs zijn mooi slot af aan de oevers van de Schelde, slot dat naar de woorden van Frans De Potter, “het toneel werd van dagelijks vernieuwde brasserijen, schanddaden en gruwelen”; in deftige taal van onze tijd omgezet: parties, orgieën, groepssex, lustmoorden en noem maar op.

Na enkele jaren deze dolce vita beu als koude pap, trad Gheeraert in het huwelijk – een schaking natuurlijk – met een zekere Elisabeth die hem een zoon schonk, ook al een kleuter met bruin vel en zwart haar die men Gheeraert den Moor noemde om hem van zijn vader te onderscheiden.

Wat gebeurt er met een dergelijke kleine in een grote legende? De vader begint met de moeder te doden en inderdaad, in een vlag van koleire, schoppte Gheeraert zijn ongelukkige Elisabeth dood, het beste dat alles bij mekaar deze sukkelaarster kon overkomen. Zij vertrok dus naar een betere wereld en Gheeraert naar zijn leven van verderf: “het kasteel werd meer dan ooit een

schouwplaats van ondeugd en misdaad en het kind, daar opgevoed, had niets dan slechte voorbeelden. De knaap groeide dan ook op in de boosheid, en zou weldra zijn onwaardige vader niets meer te verwijten hebben”.

Het klassieke scenario dus voor een griezellegende. Nog boeiender wordt het wanneer Gheeraert II op zijn beurt in het huwelijk wil treden met de genaamde Jacoba van Zottegem en zijn verloofde aan zijn vader komt voorstellen: hij wordt op zijn beurt verliefd op het mooi kind en zegt het aan zijn zoon met het weinig gezag dat hem nog overgebleven is. Voor Gheeraert I betekende deze nieuwe stunt heet begin van het einde en van zijn eigen einde, want de schurk had er niets beter op gevonden dan twee boeven om te kopen opdat zij zijn zoon om het leven zouden brengen. Zij betrokken toen de Rode Toren niet ver van de Schelde. Vanavond, zo sprak Gheeraert I, zal er iemand komen en vragen “Is alles klaar?” Grijpt hem vast, bindt hem in een stevige zak en werpt hem in het Scheldewater. Zo gezegd, maar zo niet gedaan, voor Gheeraert I liep het verkeerd af...

Gheeraert I had het driehoeksgeval met zijn zoon en diens verloofde de beeldmooie Jacoba van Zottegem, met de in die jaren gebruikelijke en renderende tactiek van de hinderlaag willen oplossen. Voor iemand die reeds zijn vader had vermoord en zijn moeder van verdriet had doen sterven, was het omzeggens logisch ook zijn zoon van kant te maken.

Zoonlief kende echter zijn vader maar al te goed en wanneer deze laatste hem met een snik het verhaal opdist dat hij nog dezelfde nacht naar het buitenland zou afvaren om er aldaar zijn verdriet te gaan versmoren en aldus een happy end aan het smoorverliefd jonge koppel te verzekeren, kreeg Gheeraert II, bijgenaamd de Moor, argwaan, deze boodschap met het zgn. wachtwoord die hij aan twee onbekende van de Rode Toren moest gaan brengen, leek hem plots uiterst verdacht en hij stuurde z'n kat. Met gerust gemoed ging hij zich in een nabijgelegen kroeg een ferm stuk in de kraag drinken.

Een booswicht, beweert de vox populi, keert noodgedwongen steeds naar de plaats van zijn schelmstuk terug en zo hebben in de loop der eeuwen de pandoeren er reeds menig bij de lurven kunnen vatten.

Gheeraert I kon niet lang zijn ongeduld bedwingen en ging even gluren aan de Rode Toren om er van de twee schurken, te vernemen hoe zij zich van hun snode opdracht hadden gekweten. Hij klopte zacht aan de deur en zijn twee trawanten die inmiddels duchtig de fles hadden aan- en toegesproken, menende dat het de zoon was, grepen in de duisternis de vader bij zijn broekspijpen, stopten hem zonder Franse complimenten te maken in een stevige zak en wierpen hem in het water waar hij verdronk en stante pede met zijn zwarte ziel zijn naamgenoot in de vlammen van de hel ging vervoegen.

Zo eindigde omdat het in een moraliserende legende niet anders kan de

levensloop van de afschuwelijke Gheeraert de Duivel.

Na dit griezelverhaal uit haar mouw te hebben geschud, had de volksverbeelding plots motordefect en kon geen nieuw Fantomosverhaal voor de verdere carrière van Gheeraert II meer verzinnen wat alles bij mekaar nog de meest geraffineerde vorm van suspensie was.

De legende leert ons enkel maar dat men nooit heeft kunnen uitmaken of Gheeraert II in het huwelijk trad met Jacoba en dat hij in elk geval op het einde van de XVIIIe eeuw zijn pijp aan Maarten gaf en kinderloos stierf, bewijs dat er in de XVIIe eeuw niemand in Gent werd gevonden om een detectieveroman of een feuilleton van het verhaal te maken.

Het is pas in de volgende eeuw dat men een staartje aan de legende ging verzinnen. In dat verlengstuk heeft de snode Gheeraert II zijn vrouw en zoon die op de vlucht sloegen achternagezet en met een bijl willen afmaken. Gedurende zestien jaar geraakt men dan hun spoor bijster maar dan duiken ze weer plots op te Gent, midden in een bende bohemers, zij als waarzegster die in één van haar cliënten haar echtgenoot herkent en er steendood bij valt. De zoon die het allemaal geraden heeft, neemt een bijl – de traditonele boemerang van de klassieke legende – doodt zijn vader en wordt dan zelf door de Gentse rechters ter dood veroordeeld, dichtgenaaid in een grote zak en in het Scheldewater bij de Rode Toren geworpen. U ziet dus dat de logica van de stripverhalen van de volksagen ten volle wordt geëerbiedigd.

En of onze voorouders met dit stichtend verhaal in hun nopjes waren! Hoeveel duizenden Gentse kinderen hebben het niet moeten aanhoren vooraleer naar bed te worden gezonden, en hoeveel akelige nachtmerries heeft dit Hitchcockverhaal in de Gentse kinderkamers niet veroorzaakt?

Volledigheidshalve moeten wij er nog aan toevoegen dat de twee schimmen of spoken van de Gheeraert's elke nacht in lange witte lakens gehuld en geketend door de gangen aan het Gheeraert Duivelsteen rondwaalden en het misschien nog doen of langs een achterpoortje de gebouwen van de Nationale Bank binnentreden om er achter de winketten verstoppertje te spelen.

En nochtans ligt er naast deze legende voor de “avonden bij de haard” een historische waarheid over de twee Gheeraert's voor het grijpen, een werkelijkheid die wellicht te nuchter leek en niet paste bij een naam als “de Duivel”.

Gheeraert I is inderdaad een belangrijk personage geweest in de geschiedenis van het middeleeuwse Gent, een invloedrijk man en een handige, weinig scrupuleus politieker. In de XVIIIe eeuw vertegenwoordigde zulks een mengsel van moed, van sluwheid, van wreedheid en ook wel van een greintje ridderlijkheid. Die machtige heren leefden enkel om de jacht en de macht, om te vechten en te doden en feest te vieren wanneer zij een tegenstander van kant of

onschadelijk hadden gemaakt. Af en toe nodigden zij een troubadour of een minnezanger aan de dis omdat zij met als onze huidige ministers, graag met het woord cultuur goochelden.

In hun torenhoge stenen en burchten konden zij iedereen, zelfs de graaf uitdagen en wee hem die hun vesting dierf aanvallen! En deze van Gheeraert was er precies geen die men met een dozijn kniekers in de hand kon bestormen of innemen.

Hij was de derde zoon van Zeger ofte Sohier, kastelein van Gent, d.i. Kapitein van 's Gravensteen, en van Beatrijs vrouwe van Hosdain of Heusden.

Deze Zeger was geen katje om zonder handschoenen aan te pakken. Gedurende gans zijn bewogen leven heeft de ambitieuze Zeger geïntrigeerd: samen met Jan van Nesle had hij de leiding van de Fransgezinde partij in Vlaanderen in handen genomen. In de strijd tussen de Franse kroon en de Vlaamse graaf, leek deze laatste hem een zeer slecht paard om er zijn loopbaan op te wedden en in 1212 verliet hij stad en land om de Franse monarch Filips August te gaan vervoegen en hem bij te staan in zijn strafexpeditie tegen graaf Ferrand van Portugal.

Ferrand had nog nipt de tijd gehad om het huis van Zeger te verwoesten vooraleer hij een smadelijke nederlaag leed in de slag bij Bouvines waar hij door de Fransen gevangen genomen werd en in een kerker te Parijs opgesloten.

Dat gebeurde in juli 1214 en op dat ogenblik was Gheeraert een jongeling die reeds van dichtbij de vaderlijke avonturen had kunnen volgen en die waarschijnlijk, opgevoed in dat klimaat van vechten en braspartijen, geweldig opgetogen moet geweest zijn met al die gebeurtenissen.

Wij vinden hem voor het eerst vermeld in een document van 1225 akte waarbij zijn vader Zeger hem de nieuwe tienden van Boekhout en andere goederen gaf, zodat wij uit dit stuk moeten besluiten dat hij toen meerderjarig, dus 25 jaar in die tijd, geworden was en derhalve omstreeks 1200 moet zijn geboren. Twee jaar later ontmoeten wij hem opnieuw, andermaal in een akte waarbij hij als getuige optreedt bij een schenking door zijn vader verricht. Enkele weken later geeft hij zijn oudere broeder Hugo de titel van kastelein van Gent waaruit wij kunnen afleiden dat Zeger de geduchte tegenstrever van graaf Ferrand in juli 1227 moet zijn overleden.

In Vlaanderen was Gheeraert gebrandmerkt door de politieke houding die zijn vader in de afgelopen jaren had gevoerd. Inmiddels was Ferrand echter vrijgekocht geworden uit de Franse kerkers en samen met Johanna voelde hij weinig voor de kinderen van Zeger. Wij zien dan ook Gheeraert een tamelijk voorzichtige politiek voeren die echter duidelijk laat doorschemeren dat hij pro-Frans is gebleven en slechts onder bepaalde voorwaarden de graaf zijn steun toezegt: zulks blijkt uit tal van officiële documenten: Gheeraert en zijn

broeders kiezen partij voor de graaf op voorwaarde dat deze laatste, en na diens dood, Johanna hun leenheer, d.i. de Franse koning niet ontrouw worden: het is dus een conditionele steun, met dewelke rekening zal moeten gehouden worden, want Gheeraert en zijn broeders vertegenwoordigen heel wat te Gent en in het graafschap: zij zijn schatrijk, tellen heel wat aanhangers en bij de minste misstap van Ferrand of van Johanna, zullen zij in het spoor van hun vader, het Franse kamp vervoegen.

Het is wellicht om die reden dat men hem in de grafelijke middens kon aanzetten op kruistocht naar Jeruzalem te trekken. Gedurende zijn afwezigheid kwam zijn echtgenote Elisabeth van Sloote in de kijker en ditmaal op een zeer vreedzame wijze: zij “deed den crocht maken”, woorden die niet al te letterlijk moeten opgevat worden en waaruit men bijv. niet mag afleiden dat zij met eigen penningen de krocht van de St.-Janskerk op een boogscheut van haar Steen liet optrekken, wel dat zij financieel en hoogstwaarschijnlijk voor een aanzienlijk bedrag tussenkwam hetzij bij bouw-, herstellings, aanpassings- of voltooiingswerken.

Niemand heeft Gheeraert de bijnaam de Duivel gegeven of opgedrongen: hij heeft deze naam of bijnaam zelf gekozen en niemand heeft er in die tijd een pejoratieve betekenis aan gehecht. In een oorkonde van 1248 noemde hij zichzelf “Gerardus de Gandavo, miles, dictus diabolus”: Gheeraert van Gent, krijger, genaamd de Duivel.”

Niet iedereen kan, zelfs bij mensen van het zgn. blanke ras, er uitzien als een rozig en fleurig boterboerinnetje: de ene is zo geel als een rijpe citroen, de andere zo rood als een Beerveldse aardbei, een andere nog zo wit als een laken in een TV-reclame of zo grauw als zomerwolken in 1972.

Gheeraert was nu eenmaal nogal bruin van huidskleur en bovendien zwart van haar, hetgeen in latere eeuwen, na een langdurige bezetting van ons land door Spaanse soldaten, een nogal courant verschijnsel was, doch in het begin van de XIIIe eeuw, toen de blonde haarlokken nog domineerden, een verdachte zeldzaamheid moet geweest zijn.

Liever dan voor het voldongen feit van een spotnaam door zijn stadsgenoten uitgekozen te worden gesteld, koos Gheeraert zelf een bijnaam die best aangepast bleek aan zijn gelaats- en haarkleur, en noemde zich dan ook uit eigen initiatief diabolus, de Duivel.

Wie zoveel zin voor humor aan de dag legt, kan ons insziens, geen slechterik of booswicht zijn geweest.

Een vechtersbaas moet hij in elk geval geweest zijn, want alle ridders en machtige heren waren het in die tijd. Hoe zou Gheeraert de zoon van Zeger de samenzweerder, verschillend zijn geweest van zijn tijdgenoten?

Zijn naamkaartje – en voor een middeleeuwse ridder was zulks een zegel – spreekt boekdelen diensaangaande. Op deze zegel die ons bewaard is gebleven, het sigillum Gerardi de Gandavo, mulitis, zien wij Gheeraert als ridder dravend op zijn paard, het hoofd gehuld in een bolvormige helm met rooster-vormige opening: het lichaam zit gehuld in een maliënkolder waarboven een lange lijnwande wapenrok hangt. Het schild in de linkerhand en de degen vertikaal en dreigend in de rechterhand, ziet hij er werkelijk een te duchten tegenstrever uit, een man die op de vijand loststormt en die wellicht ook om deze reden de bijnaam de Duivel verdiende.

Als derde zoon van Zeger, kastelein van Gent, was hem in de middeleeuwen geen al te schitterende toekomst weggelegd: hij had een naam, hij moest echter zijn voornaam opdringen, want eer en fortuin gingen automatisch naar de eerstgeborene, Gheeraert moest zich dus weren “als een duivel in een wijwaternvat” en dat deed hij ontegenzeggelijk want Gheeraert werd een personage op wiens tenen het zeker niet aangeraden was te trappen. Zonder er de formele bewijzen van te kunnen voortbrengen mag men gerust veronderstellen dat Gheeraert de Duivel het langste en voor hem ongetwijfeld het mooiste deel van zijn leven heeft doorgebracht met vechten en doden en dat het daarom was hij van eenieders achting mocht genieten. Op zijn kerfstok heeft hij heel wat kerven mogen griffen, ‘t geen hem ten andere niet belette als doodbrave christen op bedevaart te trekken naar Jeruzalem, wellicht onder de invloed van zijn echtgenote Elisabeth van Sloote die men in de officiële akten “de goede vrouw” pleegt te noemen en wij menen persoonlijk dat men in die jaren bijzonder “goed” moest zijn om als echtgenote van een ridder die bijnaam te verdienen.

Is hij op bedevaart getrokken om zijn leven te beteren, als boetevaart voor al het kwade dat hij bedreven had, om vergiffenis af te smeken voor die wie hij wat te vroeg naar de hemel had geholpen of in de hoop een paar ongelovigen enkele centimeter kleiner te maken? Hij heeft zijn memoires niet geschreven en wij zullen dan ook maar veronderstellen dat hij het als diepgelovig mens deed terwijl zijn goede vrouw in het luguber slot te Gent aalmoezen aan’t uitdelen was om de tijd door te brengen en goudstukken neertelde om de St-Janskerk een fraaier uitzicht te verlenen.

Gans gedesinteresseerd was dat gebaar wel niet want de echtgenoten hadden sedert lang beslist dat zij er begraven zouden worden en er onder een mooi praalgraf de dag van het Laatste Oordeel zouden afwachten.

Wat er van dat praalgraf is geworden kunnen wij best gissen: het bestond nog midden de XVIe eeuw, want Arent van Wynendaele – en niet De Stoevere zoals men het een tijdlang heeft beweerd – maakte er toen een tekening van: “Dit is de tombe van Mer Gheeraert de Vileyn de welcke stont in Sint Jans in

den koor die hij hadden doen maecken met vijf steeghers”. De beeldenstormers hebben hoogstwaarschijnlijk de tombe met hamer en bijl bijgewerkt zodat zij nog vóór Gheeraert tot gruis werd herleid.

Elisabeth heeft haar duurzame echtgenoot niet dikwijl aan de dis of ‘s avonds bij de haard mogen bekijken of amoureuus bewonderen. Na zijn dood stapte zij – in elk geval voor 1283 – een tweede maal in het huwelijksbootje – op nogal gevorderde leeftijd, met messire Guilaume de Mortaigne, ook al een ridder die er warmpjes in zat en die ze met of zonder tranen nog voor 1290 ten grave in de St. Janskerk droeg.

Gheeraert eens de Duivel en postmortem een engel in spe, werd begraven “onder een boghen ter syde van den hooghen altaer nevens hellch sacraments huus in den choor”: zijn tombe was “verheven met een figure van eenen mans persoon in wapens liggheende syne voeten streckende jegher, twee honden, hebbende schilt, daer up staet de wapener van der Vilains”. Die honden onderaan zijn voeten, waren het symbool van de echtelijke trouw: wij vinden ze nog elders afgebeeld, o.a. op een graftombe in de St. Jacobskerk en wij “moeten” er uit afleiden dat Gheeraert, wat de legende ook later mocht verteld hebben, een voorbeeldige echtgenoot is geweest.

De tombe van Elisabeth lag “in den croch up de suyt syde tusschen twee pilaren”, en het was “een schoon tombe ende ene effigie figurée daer up”.

Legenden zijn mooi of afschuwelijk, logisch of sentimenteel, maar uiteindelijk moesten zijn vroeg of laat de plaats poetsen voor de historisch waarheid, zodat wij wel verplicht zijn te zeggen dat Gheeraert I een zoon had, een zoon trouwens die weinig origineel maar wellicht zeer terecht Gheeraert werd gedoopt en die kinderloos stierf een aantal neven en nichten achterlatend die pro forma een traan wegpinkten en zijn fortuin op zak staken.

In verschillende akten komt hij voor als Gheeraert sduvels, wat betekenen wil dat hij de zoon van Gheeraert I de duivel was. Een legendarisch personage is hij dus niet geweest: in een akte van 18 december 1290, kort na het overlijden van zijn moeder Elisabeth van Sloote, verkoopt Messire Guilaume de Montagne aan de St.-Pietersabdij, een goed genaamd Willespele gelegen te Zaffelare, aangekocht “as parens et as perconniers de monseigneur de V avle qui fu et de madame Ysabel jadis sa femme”.

Het zijn de lotgevallen en gevolgen van deze verkoopakte die ons enkele aanwijzingen over Gheeraert II bezorgen: de verkoop werd immers vernietigd en werd later een tweede maal aan de St.-Pietersabdij verkocht. In de akte van 1323 wordt verwezen naar Gheeraert II, althans naar diens nagedachtenis; de opsteller van de akte vermoedt dat hij in het rijk der heiligen werd opgenomen “daer of dat Godde de ziele hebbe moete”.

In 1293 was, Gheeraert II in elk geval nog in leven want, naar het stichtend voorbeeld van zijn ouders die bijgedragen hadden tot de bouw of verfraaiing van de St.-Janskerk, geeft hij blijk van vrijgevigheid en geloof door aan de Tempeliers een stuk grond gelegen bij de Briel te schenken: “ante domum templi super brielo”.

Of dat gebaar hem later naar de hemel heeft geholpen, weten wij niet, wij weten ook niet op welk ogenblik hij is gestorven, doch Sanderus verzekert ons dat Gheeraert II ook bijgenaamd de Duivel naar zijn vader, in de krocht der St.-Janskerk werd bijgelegd.

Over het versterkte kasteel dat de eerste Gheeraert waarschijnlijk omstreeks 1220 liet optrekken, het Myns heer Gheeraerts Dievels steen huus, dat reeds een eeuw later eigendom werd van de stad en allerhande bestemmingen kende, zullen wij bij gelegenheid wel ‘t een en ‘t ander, legende en geschiedenis, vertellen.

Pierre Kluyskens

GENTSE MEMORIEDAGEN: 26-27-28-29-30-31 OKTOBER

27 Oktober 1795

Inwerkingtrede van het Directoire, de nieuwe Franse regering die het uithield tot 9 November 1799 wanneer zij afgeschaft werd door Napoleon.

27 Oktober 1819

Dood van Jean-Baptist Hellebaut.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2006 - N° 3 - pp.190-192

27 Oktober 1862

Inwijding van de St-Annakerk. De eerste steen ervan werd gelegd op 1 September 1853.

27 Oktober 1880

Geboorte van de kunstschilder Maurice Sys.

Studeerde aan de Academie van Gent en die van Antwerpen.

Verbleef vóór de Eerste Wereldoorlog enkele jaren in Latem. Van 1907 tot 1908. Ook nog van 1909 tot 1915.

George Minne zei van hem: "Van al de artiesten die in Latem wonen kent Sys het best de stiel"

Hij woonde jarenlang op een boot "t Nest" waarmee hij o.m. de Hollandse eilanden en Zuid-Frankrijk afvaarde.

Zijn eerste expositie ging door in 1907 in de "Cercle Artistique et Littéraire".

Hij stierf op 16 Mei 1972.

27 Oktober 1924

Kroonprins Leopold laat zich inschrijven aan de Gentse Universiteit.

27 Oktober 1989

Dood van Gaston Hebbelynck.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 1990 - N° 1 - pp. 2-4

28 Oktober 1405

Dood van Wautier III, de 54e Abt van de St-Baafsabdij.
Hij nam die functie waar vanaf 1394. Zijn ware naam was: de Sanzelles.

28 Oktober 1577

Ryhove voert een staatsgreep uit.
Aerschot, de Heren van Moeskroen, Rasseghem, Eecke, Zweveghem, Hessels, de la Porte en de bisschoppen van Brugge en Ieper worden gevangen genomen.

28 Oktober 1646

Dood van de kunstschilder Nicolaas de Liemaeckere, ook “Roose” genoemd.
Hij werd geboren rond 1600 in de Molenaarstraat.

Gesproten uit een kunstenaarsfamilie (zijn vader was een glasschilder) genoot hij zijn eerste onderricht in de schilderkunst van familieleden. Voor zijn verdere opleiding stuurde zijn vader hem naar Antwerpen.

Nog zeer jong maakte hij een portret van de Abt van de St-Pieters-Abdij. Zo iets is altijd een goede referentie natuurlijk en in 1624 wordt hij opgenomen in het Gentse schildersambacht als “fijnschilder”.

Naar bestellingen moet hij niet zoeken en in 1628 koopt hij een huis in de Oudburg. Hij wordt “deken van de ghebuerte van de St-Jansstraete”, de belangrijkste wijk van de stad. Een functie dus die niet aan de eerste de beste wordt toevertrouwd.

Hij maakt schilderijen voor de confreres van de St-Michielsgilde, voor de St-Niklaaskerk, de St-Jacobskerk, de Kapel van Nonnenbos, de kerk van het Klein Begijnhof.

In het “Gulder Cabinet van de Edel vry schilderconst” kunnen wij lezen dat Petrus Rubens comende binnen Ghendt en siende schilderijen van de voor-noemde Roose, aldaar gesproken heeft dat voor hem onnoodich was eenighe van zyn stucken te voorschyn te brengen en aen de constminnende liefhebbers van Gent te ontdekken alwaer soo een meester als Roose gevonden wirt.” Waar zulk een Roose gevonden werd was een Rubens overbodig. Heel vleidend en heel aandoenlijk, maar een legende natuurlijk; Maar toch: “On ne prête qu’aux riches”.

Van waar die bijnaam “Roose” ? Het is wel merkwaardig hoe iemand heel zijn leven een bijnaam meeslept die toch wel heel ver gezocht is. Het is namelijk zó dat Vader de Liemaeckere , vóór de geboorte van Nicolaas, een huis in de

Molenaarstraat geërfd had van een oude tante die getrouwd geweest was met een Pieter Roose. Toen hij dit huis ging bewonen kreeg hij er gratis de naam van de vroegere eigenaar bij, en deze ging ook over op zijn zoon.

Buiten de eerder vermelde kerken kunnen van hem ook nog werken bekeken worden in de St-Baafskathedraal en het Museum voor Schone Kunsten. Ook zijn nog te zien in de Seles Kestkerk: 12 doeken, het leven van Christus voorstellend. Een schilderij St-Augustinus in extase voorstellend, dat hing in de kloostergang van de Augustijnen, werd, spijtig genoeg vernield in een brand.

28 Oktober 1666

Blijde Intrede van Eugène d'Allamont, de 9e Bisschop van Gent.
Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2007 - N° 2 - p. 111

28 Oktober 1719

Inwijding van het Hoogaltaar in de St-Baafskathedraal.

28 Oktober 1772

Geboorte van de Architect-Aannemer Jean-Baptist Van de Cappelle Senior.

Zoon van Adrien en vader van Jean-Baptiste Junior.

Na zijn studies aan de Academie en een stage bij Pisson, zette hij het familiebedrijf verder. Bouwde (o.m.) het Kasteel Crabbenburgh in Destelbergen, het Kasteel Slotendries, de Ecole des Hautes Etudes en de Dominicanenkerk in de Hofstraat.

Hij stierf op 3 December 1833.

28 Oktober 1817

François Hye wordt aangesteld als de eerste Stadsarchivaris.

Hij was één der eerste 7 leden van de in 1823 opgerichte "Commissie van Monumenten en Stadsgezichten."

Hij werkte op het Stadhuis in de sectie "Financiën" toen hij een brief richtte aan het Magistraat om zijn kandidatuur te stellen voor de vrijgekomen plaats van stadssecretaris. Terzelfdertijd vroeg hij om toezicht te mogen houden over het stadsarchief dat bedreigd werd met algemene ondergang. Dit verzoekschrift had succes.

Sinds zijn huwelijk met Marie-Jeanne Schoutheer droeg hij de dubbele naam Hye-Schoutheer. Hij werd in Gent geboren op 2 December 1785 en stierf hier

op 29 December 1831. In 1817 werd hij benoemd tot Gemeentesecretaris, maar vervulde eveneens tal van andere functies: (o.m.) District-School-opziener van het lager en middelbaar onderwijs, Penningmeester van de Kunstacademie, bestuurslid van de Spaarbank, archivaris van de “Société Royale de Beaux-Arts et de Littérature de Gand”, Penningmeester van de Maatschappij voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, enz. In 1823 was hij ook nog Secretaris van het Provinciaal Gouvernement. In 1818 werd hij aangenomen in de Vrijmetselaarsloge “La Félicité Bienfaisante”.

28 Oktober 1913

Expo 1913: De OBER BAYERN, ook gekend als café Kulmbach brandt af. Zie “Ghendtsche Tydinghen” 2001 - N° 5 - pp. 330-331.

Vóór de Eerste Wereldoorlog was het “Kulmbacher Hof” een gekend café op de Kuiperskaai.

Het was gespecialiseerd in Duitse bieren. Het werd geëxploiteerd door de familie Pfeiffer. Na de inval der Duitsers in 1914 werd het geplunderd, de meubels werden op straat geworpen, de piano kwam terecht in de Schelde.

28 Oktober 1951

Onthulling in de Twaalfkamerstraat van een gedenkplaat aan Karel Miry.

29 Oktober 1500

De drukker-humanist Robert de Keyser koopt de “Lintworm”.

Deze vriend van Erasmus was een boeiende en grillige persoonlijkheid.

Hij werd waarschijnlijk geboren vóór 1470. Hij studeerde in Parijs en behaalde er de graad van Magister.

In Oktober 1500 opent hij een school in de stad waar hij Latijn onderwijst.

In 1507 huurt hij een deel van de Posteerne en het jaar nadien verkoopt hij “De Lintworm”.

In 1510 zit hij in Parijs. Hij is daarna een tijdje principaal van het College van Doornik. In 1513 komt hij terug naar Gent en koopt er opnieuw “De Lintworm”.

Hij stierf vóór 1534. Een van zijn leerlingen was Eligius Van Hoecke.

29 Oktober 1816

Er ontstaan relletjes in de Opera. Een deel van het publiek eist de vervanging van de eerste zangeres, Madame Depoix, die ze te oud vinden.

29 Oktober 1837

Stichting in de Bagattenstraat van de Vrijmetselaarsloge “Société des Défenseurs de Léopold.”

De bestaande loges waren trouw gebleven aan de Hollandse vrijmetselarij.

De Spanogheschool 1880-1964

29 Oktober 1876

Testament van Euphrosine Spanoghe waarbij zij haar fortuin schenkt aan de Stad voor het oprichten van een kosteloze jongensschool. Dit gebeurde in 1880 in de St-Lievensstraat. Deze school bestond tot in 1964.

29 Oktober 1887

Dood van Philippe Cauderlier, in zijn huis op de Citadellaan, na een langdurige ziekte.

Deze meesterkok werd geboren in Antwerpen op 17 April 1812.

Zijn moeder was een Waalse, afkomstig van Virelles nabij Chimay. Toen hij geboren werd, was zij een ongetrouwde dienstmeid in het Brusselse.

Op 18-jarige leeftijd monstert hij voor 1 jaar bij de koopvaardijvloot. Nadien werkte hij als bakker in Brussel en Gent.

Na zijn huwelijk met Jeanette Hoste (de zuster van Julius) vestigt hij zich in 1843 in Gent als charcutier en evolueerde naar traiteur. Hij verzorgde prachtige banketten, o.m. ter gelegenheid van het bezoek van Leopold I aan Gent in 1849 en 1853.

Zijn in 1861 uitgegeven boek "L'Economie culinaire" en de vertaling ervan "Het Spaarzame Keukenboek" kende een groot succes.

Tussen 1860 en 1920 werden er 11 Nederlandse en 12 Franse drukken uitgegeven. Drukker en uitgever was zijn schoonbroer.

Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" - 2000 - N°5 - pp. 335-337.

29 Oktober 1939

Dood van de Gentse componist Oscar Roels.

Hij werd geboren op 2 November 1864.

Deed zijn studies aan ons Conservatorium waar hij later leraar werd. (Van 1881 tot 1930).

Hij was Directeur van de "Melomanen" van 1904 tot 1906 en van 1895 tot 1903.

Hij was gedurende 15 jaar dirigent van het Nederlands Toneel. Daarvóór was hij 2e dirigent geweest aan de Opera, van 1892 tot 1893. Later werd hij de eerste dirigent (van 1917 tot 1925). Hij was Samuel's favoriete leerling.

Aan de Toneelschool van Gent was hij lesgever van Stemvorming.

In 1885 werd hij zangleraar aan de Gentse stadsscholen en hij was ook nog orgelist-koorleider aan het St-Barbaracollege.

29 Oktober 1943

Dood van de beeldhouwer Hippolyte Leroy.

Hij werd geboren in Luik op 4 April 1857.

Hij was alhier leerling van Pierre Devigne en in Parijs van Falguière.

Van 1885 tot 1889 woonde hij in Rome, maar het is in Gent dat wij hem het

meest tegenkomen. Of er iets schortte aan zijn ateliers weten wij niet, maar in 1878 zat hij op de Kuiperskaai in 1912 op de Callierlaan, in 1927 op de Kasteellaan, later ook nog in het Patershol. Creaties van hem zijn in Gent talrijk aanwezig. Wij citeren er enige:

- Het borstbeeld van Karel Miry op het Casinoplein.
- Het borstbeeld van Mechelynck op het Van Arteveldeplein.
- Samen met A. Marchand het gedenkteken van Charles de Kerchove de Denterghem.
- “La Fileuse flamande” in de Beurs op de Kouter.
- Het grafmonument van de Franse soldaten op het Kerkhof van de Brugse Poort: “Morts pour la Patrie 1870-1871.”
- De 4 halfverheven gevelbeelden van Dutry-Colson.
- Op de Grote Post: bronzen beelden die stonden op de pijlers van de dakgalerij en die waarschijnlijk door de Duitsers gestolen werden in 1914-1918. Deze kunstenaar werd ook aangetrokken door de muziek, want hij was lid van de “Melomanen”.

29 Oktober 1956

Het “Pand” in de Onderbergen wordt wettelijk beschermd.

En dat werd de hoogste tijd, want sommigen spraken er al van om het af te breken.

29 Oktober 1968

Dood van Julien Boes.

Hij werd hier geboren op 14 Januari 1899.

Na het Middelbaar Onderwijs kwam hij in 1917 in stadsdienst. Geleidelijk opklimmend werd hij Adjunct-Conservator van de stedelijke musea en Adjunct-archivaris bij Nowé.

Werd dan Conservator van het Museum van Folklore en bleef dit tot aan zijn pensionering in 1964. Het is vooral door zijn toedoen dat het Folkloremuseum overgebracht werd naar het Alys-Hospice. In 1957 werd hij Stadsarchivaris en bleef dit tot in 1964. Hij woonde trouwens in het Stadsarchief.

30 Oktober 1539

Adrien de Croy komt te Gent aan. In opdracht van Keizer Karel, om zich te overtuigen van de toestand alhier.

30 Oktober 1540

Keizer Karel komt zich overtuigen van de vordering der werken van de Citadel.

30 Oktober 1635

De Abt van St-Pieters verliest zijn proces tegen de Stad die naar aanleiding van de werken aan de Heuvelpoort, de wapens der stad op een steen had laten aanbrengen.

In het arrest van de Raad van Vlaanderen kan men lezen: “Dat het stellen ende blyven van de wapenen deser stede in de wercken van de heuverpoorte den eeschere niet en prejudiceert nochte en prejuditieeren en sal in syne heerliche-
de ende jurisdictie.”

30 Oktober 1659

Dood te Spalato op de Dalmatische Kunst van Gillis De Haese.

Ge kunt hem ook wel tegenkomen als D'Haese, De Haes, Guldenhaas, Wildenhaas.

In 1623 engageert hij zich bij het Keizerlijk leger. Zoals alle militairen in die tijd verdient hij veel geld met plunderen en hij organiseert een regiment van 1.000 man waarvan hij “Colonel-propriétaire” wordt. Hij vecht in Oostenrijk, Italië, enz.

In 1639 (Hij is dan 43 jaar. Hij werd hier immers geboren op 27 Oktober 1596) wordt hij naar Duitsland geroepen en wordt er bevorderd tot Generaal-Majoor.

In 1643 wordt hij Generaal-bevelhebber van het leger van de Republiek Venetië. Hij vecht tegen de Turken in Griekenland, Albanië, Dalmatië, enz.

Van zijn jeugd weten wij weinig: volgens sommigen werd hij geboren op de hoek van de Breydelstraat, anderen laten hem geboren worden in de Ramen en nog anderen houden het bij een der straatjes van de Vrijdagmarkt.

30 Oktober 1874

Dood van Kanunnik Benoît De Decker.

Hij werd geboren te Zele in 1803.

Na de dood van Kanunnik Triest werd hij door de Bisschop benoemd tot Algemene Overste van de 4 door Triest hier gestichte congregaties. Hij was trouwens een zeer actieve medewerker geweest van Triest bij de stichting van de “Zusters van de Kindsheid Jesu”.

30 Oktober 1882

Start van de leergangen aan de Normalschool in de Ledeganckstraat.

30 Oktober 1894

Geboorte van Jonkheer Jean De Breyne.

Hij was een typisch voorbeeld van een man die enorm veel voor Gent gepresteerd heeft en die toch totaal onbekend is gebleven bij het groot publiek. Het zou ons al heel sterk verwonderen moest deze naam iets zeggen aan de meeste van onze lezers. Iets staat vast: zonder Jean de Breyne zou Gent tientallen oude en merkwaardige gevels armer zijn.

Hij was één van de stichters van “De Vrienden van Oud Gent”. Het is dan ook niet te verwonderen dat hij eveneens bestuurslid was van “De Vrienden van St-Niklaaskerk” en van “De Vrienden van het Oud Begijnhof”. Hij was eveneens lid van de “Commissie van het Museum van Oudheidkunde”.

In 1922 werd hij lid van de “Stedelijke Commissie van Monumenten en Stadsgezichten” waar hij Napoleon De Pauw opvolgde.

Deze stille harde werker werd er zeer gewaardeerd en in 1926 werd hij er de Secretaris van, in 1935 de Voorzitter. In 1959 - hij was toen 65 jaar - gaf hij het voorzitterschap door aan Professor Paul De Keyser en werd vanzelfsprekend benoemd tot Ere-Voorzitter. Gedurende 40 jaar begaf hij zich iedere dag naar de zetel van de Commissie om er de dossiers te onderzoeken en het werk van het Bureau voor te bereiden. Hij bezat een grondige kennis van onze monumenten, straten, gebouwen, families. Wist men iets niet, twijfelde men aan iets, dan ging men het automatisch vragen aan Jean de Breyne die slechts zelden het antwoord schuldig bleef.

Sedert de jaren '20 is er geen restauratie geweest in Gent, of een verfraaiing van de stad, zonder dat hij er bij betrokken was. Hij was, spijtig genoeg, de laatste vertegenwoordiger van een generatie eminente Gentenaars die zich volledig en belangloos inzetten voor het behoud van ons stedschoon, zoals Joseph Casier, Alfons Van Werveke, Monseigneur Van den Gheyn, Paul Bergmans, Armand Heins, enz. Een schare Gentenaars aan wie onze stad enorm veel te danken heeft, maar die helaas niet vervangen werd. Een of twee generaties volstonden om van de Monumentzorg een triestige parodie te maken.

Jean de Breyne stierf op 14 April 1967, 72 jaar oud.

30 Oktober 1906

Dood van de beeldhouwer Domien Van den Bossche.

Hij werd geboren op 11 Februari 1854.

Onder de artiesten was hij bekend als “Den Dom”.

Hij was leerling geweest van Louis Van Biesbroeck, Theodoor Canneel en Pierre De Vigne-Quyo.

Van hem kennen wij de 2 monumentale vrouwenbeelden die vroeger op de Verloren Broodbrug stonden. Enkele andere van zijn werken: de buste van Désiré Van Monckhoven, deze van Professor Boddaert, de beelden van Jacob en Filips Van Artevelde op de hoek van de Borluutstraat.

Hij werkte trouwens regelmatig samen met Jacob Semeij.

Een medaille voor Dr. Victor Deneffe werd door hem gemaakt.

Hij stierf plotseling in zijn huis in de Geldmunt.

30 Oktober 1913

Het “Kloddekot” van Beaumont aan de Overzet brandt volledig af.

30 Oktober 1945

Het Lam Gods wordt terug in de Vydtkapel geplaatst.

30 Oktober 1946

Dood van de architect Leon De Keyser.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2002 - N°5 - pp. 307-308

30 Oktober 1946

Geboorte van René Jacobs, de beroemde contra-tenor en dirigent.

Hij kwam uit een Gentse familie; zijn vader had immers een ijzerwinkel, eerst in de Ham, later in de Baudeloostraat.

31 Oktober 1729

Stichting van de “Kamer van Commerce”, anders gezegd de Kamer van Koophandel.

Denk nu niet dat het in die tijd volstond dat enkele handelaars samenkwamen en besloten een handelskamer op te richten. De aanvraag moest, vergezeld van

solide argumenten en motiveringen ootmoedig voorgelegd worden aan de Keizer die, na raadpleging besliste het octrooi al of niet toe te kennen. Op dat ogenblik was die Keizer Karel VI, de vader van Maria-Theresia, een man die nooit een voet in de Nederlanden gezet heeft, maar hier zijn zuster Maria-Elisabeth afgevaardigd had.

Op 31 Oktober 1729 werd het zegel in rode was van Karel bevestigd aan het op perkament geschreven octrooi.

Het begon aldus: “Carel by de gratie Godts Roomsche Keyser altydt Vermeerder des Ryckx, Koning van Castiliën, van Leon, van Arragon, van beyde Siciliën, Hiersalem, van...” Wij gaan het hier bij laten want al zijn andere titels volgen ook nog, wij hebben ze voor u geteld: er komen er nog 61 achter.

Pas dan volgt de geijkte formule: “Alle de gonne die dese tegenwoordige zullen sien, Saluyt.” Volgt dan een lijst van al de instanties die geraadpleegd werden, met hun titels wel te verstaan, vooraleer de besluiten met “ghelyck wy jonnen ende accorderen mits deze dat sy in Onse voorseghde stadt zullen mogen oprechten eene Kaemer van Commercie, ende tot beter onderhoudinge van deselve gestatueert de Pointen ende Articulen hier naer volgende.”

Wij besparen u de 23 artikelen van dit reglement. Het kwam er op neer dat de Kamer 9 leden mocht tellen, waaronder 3 grossiers in “verscheyde goederen”, 2 handelaars in lijnwaad, 2 handelaars in granen en 2 handelaars in wijnen. Ze droegen de naam van “ghecomiteerde van de Kaemer van Commercie binnen de stadt Gendt.” Die samenstelling was een weerspiegeling van de machtsverhoudingen in de toenmalige handelskringen. Om de 2 jaar moest een derde van de leden vervangen worden, ze moesten wekelijks samenkomen en hun prestaties werden niet vergoed.

Sommige denken dat de veel Franse woorden die wij nu nog regelmatig gebruiken een gevolg zijn van de Franse bezetting. Vergeet dat maar. Wij willen u laten genieten van het schoon Vlaams uit de tijd van vóór de annexatie. In dit octrooi kwamen wij op slechts een 10-tal lijnen de volgende woorden tegen: componeren, continueren, succederen, confereren, resolveren, regardereren, faciliteren, intenteren, defenderen, restitueren. En dit is nog maar een kleine greep.

Rond 1780 vestigde de Kamer van Koophandel zich in het Pakhuis.

In 1793 “vergaederden de Heeren alle Woensdagen in ‘t Pakhuys op de Koornmerkt, ten 10 uren en half 's morgens”.

31 Oktober 1763

Vijfvoudige moord gepleegd door Mast en Danneels.

De 2 boeven vermoordden de rentenier Daniël Van Beveren, zijn zuster Anna en hun 3 nichten Françoise, Marie en Colette. Ze werden op een beestachtige wijze met een hamer doodgeslagen. Het is pas 4 dagen later dat de lijken ontdekt werden in het huisje op de hoek van het Kuipersstraatje (nu Vrouwebroerstraat) en de Plottersgracht, Plottersgracht die toen nog niet gedempt was en die niet volledig overeenstemt met de straat die nu die naam draagt.

Ook in die tijd waren de meest crapuleuze moorden geen uitzondering, maar voor de een of ander onbekende reden bracht deze misdaad een enorme beroering teweeg en maakte ze een zó diepe indruk op de bevolking dat ze er niet over uitgepraat geraakte. Het relaas van de moord, al of niet bijgekleurd, werd overgeleverd van generatie tot generatie; 100 jaar later zou het verhaal onder feuilletonvorm verschijnen en Napoleon Destanberg maakte er een drama in 3 bedrijven en 7 tafereelen van dat op muziek gezet werd door Karel Miry en voor het eerst opgevoerd werd door de Fonteinsten in de Minard in 1864.

Twee weken na de moord waren de daders reeds gevat: Danneels werd aangehouden in Rijsel, Mast in het Kapelleke Schreiboorn in Gent. Zij ontkenden aanvankelijk alle schuld en de rechter besloot hen te onderwerpen aan het “scherp-examen ordinaire en het extra-ordinaire”; anders gezegd, eerst de gewone foltering, dan deze die iets meer geraffineerd waren. Danneels viel door de mand alvorens het “examen” nog moest beginnen. Mast is overmoedig en brutaal, maar na 3 kwartier van een scéance die volgens het programma 5 1/2 uur moest duren, legt hij ook volledige bekentenissen af, zoals waarschijnlijk de meesten zouden gedaan hebben, zelfs al waren ze niet schuldig. Op 3 December 1763 worden zij van de Mammelokker, waar ze opgesloten zaten, overgebracht naar het Schepenhuis waar hen het doodvonnis wordt voorgelezen dat onmiddellijk zal uitgevoerd worden. Zij worden op horden (t.t.z. tenen matten) naar de Vrijdagmarkt gesleept waar het schavot opgetimmerd staat voor het Tooghuis. Zij worden naakt op een dwarskruis gebonden en hun lichaam wordt 5 maal genepen met een gloeiende nijptang (1 maal voor elke moord), vervolgens worden zij geradbraakt, krijgen een hamerslag op het hoofd en worden in het vuur geworpen tot wanneer de dood er op volgt. Recht is geschied.... althans volgens de begrippen die hier gangbaar waren een paar eeuwen geleden.

31 Oktober 1795

Verschijnen van het eerste nummer van de “Syssepanne”.

Dit satirisch weekblaadje verscheen tot 20 Mei 1798, toen het verdween wegens de Franse censuur.

Er verschenen 8 deeltjes, elk van 15 nummers.
De redacteur was Karel Broeckaert, de uitgever J.B. Dullé.
Er schijnen ook nog enkele nummers van de pers gekomen te zijn in 1814.
Een boekje, getiteld "Borgers in den Estaminé", bestaat uit extraits uit de
"Syssepanne".

31 Oktober 1852

Dood van Jean-François Lemaire.
Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2006 - N°2 - p.120

31 Oktober 1949

Dood van Professor Fritz De Beule.
Zie "Ghendtsche Tydinghen" 2009 - N° 4 - p.291

31 Oktober 1992

Dood van Jean Daskalidès.
Hij werd geboren te Constantinopel op 23 december 1922. Wat niet belet dat hij mag beschouwd worden als een èchte Gentenaar.
Onder de bezetting was hij student-orkestleider van een uitstekend Jazz-ensemble "The Blue Swingers". In die periode hebben tal van mensen daar veel plezier aan beleefd. Zelf was hij een uitstekende jazztrompetist en in zijn orkestje zat... Leo Martin. De eerste muzicale uitzending van Radio Gent na de bevrijding werd verzorgd door Daskalidès en zijn "Blue Swingers".
In 1945 behaalde hij zijn diploma van Technisch Ingenieur aan de Brouwersschool. Daarna ging hij geneeskunde studeren en behaalde zijn diploma van Dokter in 1958. Na 7 jaar assistent te zijn geweest, installeerde hij zich als gynecoloog op de Coupure.
Zijn hobby was: filmen. Na verscheidene prijzen behaald te hebben met zijn kortfilms, maakte hij zijn eerste langspeelfilm "Rue du Calvaire 6" Hij financierde zelf deze film die 8 miljoen franc kostte. In die tijd een niet onaardig bedrag. Zijn vader was een neef van Leonidas. Hij nam het bedrijf van zijn vader over en werd gerant, zowel van Daskalidès als van Leonidas.
Hij was ook nog leraar van Anatomie aan het Stedelijk Instituut voor Paramedicale Beroepen.

Jean Daskalidès (1922-1992), ingénieur, gynécologue et cinéaste

31 Oktober 2003

Dood van Gus Lajoie.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2008 - N°2 - p.117

Hugo Collumbien

GENTSE STADSWERKLIEDEN TIJDENS HET INTERBELLUM

Hoe vroeger alles anders was ... Veel bijdragen in Ghendtsche Tydinghen, tentoonstellingen over het dagelijkse leven in de vorige eeuw en oude filmpjes zoals in Alijn getoond, confronteren er ons mee. En het kan nog op veel andere, heel wat minder voor de hand liggende manieren. Neem bijvoorbeeld een kijkje bij het stadspersoneel. Lijsten van functies onder de werklieden in *bestendige of voorlopige dienst* (vast en niet vast benoemd) bij de stad Gent geven een verrassend, zelfs bevreemdend beeld van hoe alles vroeger, nog niet eens zo lang geleden, anders georganiseerd was dan nu.

Hieronder presenteren we eerst een tableau de la troupe in 1924. De afbeelding hierbij geeft de Nederlandse versie van de lijst van beroeps- of functieaanduidingen opgemaakt in dat jaar. De functies zijn min of meer gerangschikt van laag in aanzien en verloning (*kabienjongens* in de baden en *koeiershulpers* op de veemarkt - boven links op de lijst) tot hoog (*electricien van tabellen en van onderhoud en overste-stoker* in de elektriciteitscentrale - onderaan rechts).

Klaarblijkelijk vormden de vereisten aan vakkennis samen met de mate van verantwoordelijkheid de basis van deze klassering. Enkele functies onderaan op de afbeelding vermeld, vielen om onduidelijke redenen buiten de rangorde. De enige specifiek vrouwelijke 'werkluï' waren de *badvrouwen* (vermoedelijk enkel actief in de baden en wasinrichtingen voor vrouwen). Ze hoorden bij de laagste categorieën. *Vagers en crottineurs* (strontrapers ...) stonden net iets hoger in aanzien.

Bij heel wat aanduidingen valt het moeilijk uit te maken welk werk de betrokkenen uitvoerden. Zelfs een vergelijking met de Franse tekst - in die tijd vast onderdeel van officiële Gentse documenten - ruimt niet alle interpretatieproblemen uit de baan. Het lijkt alsof de stadsdiensten een eigen taaltje hanteerden dat even moeilijk naar het Frans als naar het Nederlands omzetbaar was. Zo worden *koerknechten* in het Gentse Frans van 1924 *ouvriers de cour*, maar wat die mannen effectief uitspookten, wordt er niet duidelijker op. Vermoedelijk bedoelde men met *arbeiders* (in het Frans *manoeuvres*) - erg laag geklasseerd overigens - enkel de lastdragers of kruiers, zoals dat tot in de 19de eeuw algemeen het geval was. Een *jalonneur* is een arbeider die bakens zet, een hulpje van een landmeter. Een *planton* moet hier als opzichter begrepen worden.

Een *ontsnappingzoeker* (*chercheur de fuites*) had misschien een voltijdse job

aan het opsporen van gaslekken. *Opnemer* (twee keer vermeld) vertaald als *releveur* zal wel ‘meteropnemer’ voor gas en elektriciteit geweest zijn. Maar wat een opnemer - *aiguilleur* (wisselwachter) zou moeten voorstellen is ons een raadsel.

Scrubber (in de Franse lijst eveneens *scrubber*) is geen oude term die we het Gents (of - afgaand op de ‘sc’ - misschien wel een Kortrijks?) dialectwoordenboek moeten zoeken. Die laten ons hier in de steek. Het is namelijk een Engels woord. Nu heel gewoon, maar heel uitzonderlijk voor de Interbellumtijd. Toen werden zo goed als alle nieuwe technische termen nog aan het Frans ontleend. De scrubbers of *scrubbermannen* werkten bij de gasdienst, die te Gent vooral dank zij Engels initiatief, knowhow en kapitaal ontwikkeld was. Ze waren verantwoordelijk voor de zuivering van het geproduceerde gas, vermoedelijk in vloeistofkolommen (er bestaan nog andere methoden). Een kijkje in Wikipedia (Engelse versie) leert je heel wat over deze technieken, in deze tijden van ‘fijn stof’ actueler dan ooit. Een *barillet* (in de Franse versie van de tekst correct met één r geschreven) was oorspronkelijk een tonnetje (pijp) of schenkan, maar kan ook een dompelpvat (in de elektrotechniek) zijn, of een term uit de gasindustrie. Wat hier feitelijk bedoeld wordt, valt moeilijk uit te maken.

Bij sommige van deze functies kan men zich afvragen waarvoor die allemaal wel nodig waren en hoeveel mensen die vervulden. Misschien waren sommige termen in 1924 al verouderd. Een meer doorgedreven onderzoek kan hier een en ander ophelderen.

In latere lijsten, waarin de stadswerklieden met naam en jaar van in dienst komen vermeld worden, is het heel wat duidelijker. Daar worden ze ingedeeld volgens de diensten en besturen waarin ze tewerk gesteld werden. Ook daarin schuilen verrassingen. In de lijst van 1939 blijkt de elektriciteitsdienst de dichtst bevolkte, gevolgd door de gasdienst. Dat waren toen nog voluit stedelijke instellingen. De reinigingsdienst, de stadsscholen, de haven en de wegnisdienst konden het met heel wat minder werkvolk stellen.

Eén jaartje voor W.O. II telde de stadsreiniging nog een tiental *schippers* en zelfs een *schipmaker*. Eeuwenlang werd stadsmest en beer met scheepjes naar het platteland gevoerd, waar dit zeer gegeerde producten waren. Niets beter dan dat om de opbrengst van de gewassen te verhogen. Daarnaast telde de dienst, naast heel wat *voerlui*, ook een *paardensmid*, gewone *smeden*, een *wagenmaker*, een *zadelmaker* en verschillende *stalknechts* en *hulpstalknechten*. Vanzelfsprekend - gezien het meeste wegvervoer nog steeds met paarden gebeurde - waren er nog een aantal *crottineurs* actief. Maar nieuwere tijden kondigden zich aan: de stadsreiniging had sinds enkele jaren ook een viertal *autogeleiders* en een *mecanicien* in dienst.

Klasseering der Werklieden

Kabienjongens (Baden).

Koeliers-helpers, arbeiders.

Badvrouwen, (Baders).

Arbeiders, koermannen (gas) werklieden van Aqua-Sana, vagers, crottineurs, stal- en koerknechten (Reinigingsdienst).

Poortier, badman en werkman (Baden).

Pisbakkuischers, hulp-kalsijders, jalonnerders, magazijnknechten, boodschappers, helper, water, gas en verschillende stielen-barrilets, scrubbers, ontsnappingzoekers, opnemers, nachtwakers.

Helpers-laders, helpers-smeden, voorvagers, helpersruimdiensten, arbeiders, pasteurisatie.

Fonteiniers, opnemers, inkasseerders. . . . .

Vuurmakers en redders (Baden).

Stoker der stoomketels en ovens, stielmannen-gasfitter, vertakking-monteerder, aardewerkers

en rioolkuischers, weger-machinist der kranen, der rollende brug, der vaste machienen, 2° machinist (water en centraal) meterherstellers.

Koeliers, melkvoerlieden, landmannen, voerlieden, magazijnier, waker, stoker (pasteurisatie), ploegbaas (pasteurisatie), landbouwdienst.

Voerlieden, ploegbazen ruimdienst, machinisten ruimdienst, ploegbazen schippers, wagenmakers, smeden, zadelmakers, ketelmakers, mecaniciens, schepstimmerlieden, schippers, hoefsmeden, schilders, timmerlieden, schrijnwerkers, planton, plansafdrukker, loodgieters, hoveniers, kalsijders (wegenis).

Machinist (waters).

Gasfitter (gazier) watergas, electricien, metser (der ovens), ploegbaas, machinist (centraal).

Electricien van tabellen en van onderhoud. Overste stoker (Centraal).

Lantaarnaansteker.

Brigadier-lantaarnaansteker.

Poortier.
(Reinigings- en Ruimdiensten).

Stalknecht.

Meester-stalknecht en waker.

Vermelden we tenslotte nog dat de stad in 1939 twee kinderkribben telde. De ene aan de Martelaarslaan (niet het wezenhuis) stelde vier *kinderverzorgsters* en een *meid* te werk. De kinderverzorgsters werden klaarblijkelijk tot de werklidencategorie gerekend. De andere, aan de Zandstraat (nu Lucas de

Heerestraat, tussen Burggravenlaan en Zwijnaardsesteenweg), telde een *hoofdbewaakster, een huisbewaarder, een keukenmeid, een wasvrouw en een kuisvrouw*. Welke kinderen in deze laatste kribbe terecht kwamen en waarom deze uitgerekend daar gelokaliseerd was, is ons niet bekend.

Tot zover deze vluchtige kennismaking. Onze bedoeling was alleen even de aandacht te vestigen op enkele totaal vergeten kantjes van onze stadsgeschiedenis. Wellicht weten sommige lezers meer over een of ander van de hier opgesomde functies?

Luc Devriese

Bron: *Stad Gent. Werkhuisverordening en werkcontract voor het personeel der stadsdiensten*, Gent, 1924 en *Stad Gent. Lijst der bestendige en voorlopige stadswerklieden in dienst op 1 januari 1939*, Gent, 1939. Bewaard in het Documentatiecentrum DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg. Verzameling Vliegende Bladen - Gent. Reeks Bestuur/stadspersoneel.

VERGETEN GENTSE SCHRIJVERS: ACHILLES GAUTIER 1.

Ik kende Achilles alleen van ziens. Als leerling van de hogere klassen in het atheneum, later in de vroege jaren zestig, als trouwe zaterdagse gast van café De Amber in de Sint-Pietersnieuwstraat. Toen hét stamcafé van heel veel studenten. Ik wist ondertussen alleen zijn naam en dat hij ook schreef.

Tot ik hem op een avond in 1976 ontmoette bij Sint-Jacobs. Ik heb hem aangesproken en uitgenodigd eens bij mij langs te komen. Ik woonde toen op de Kromme Wal, hij in Nieuwpoort. Neenee, niet de stad, maar de straat hier om de hoek. Bijna burens. Hij zei dat hij zich mij ook herinnerde als vaste klant van De Amber. Toevallig zat hij er altijd voorin bij de kaartspelers, ik achterin bij de dansvloer en de kicker. Nooit een woord gewisseld.

‘s Anderendaags al is Achilles langs gekomen. Een vlotte, spraakzame en aangename kerel. Intelligent bovendien. Wekte vertrouwen. Leek me een fidele kameraad. De stap naar vriendschap zal een klein pasje zijn. Werkleider in de geologie aan de Sterre, meer in het bijzonder de paleontologie. Hij behoorde zelf tot de top van de paleontologen en nam vaak deel aan buitenlandse opgra-

vingen. Hij schreef gedichten en toneel. Hij schilderde ook. In zijn jeugd had hij poppenspel gespeeld; hij stichtte zelfs een eigen marionettentheater, dat Fantasia heette. Hij was gehuwd, maar zijn vrouw Betty woonde in Drongen, waar ze een kledingzaak had. Hij leefde alleen, maar hij was niet eenzaam of ongelukkig. Toen hij jaren geleden aan de Drie Leien in Drongen woonde met Jean Bilquin als buurman, heeft hij een zoontje gehad, maar dat is op vijfjarige leeftijd overleden. Dat is ten andere de reden waarom hij alleen woont. Betty en hij konden niet zo goed de dood van hun kind verwerken. Hij heeft een foto in zijn portefeuille, maar praat daar nooit over. Hij ging regelmatig op bezoek bij zijn moeder die in de buurt van het station in de Prosper Claeystraat woonde. Hij had een broer en een zus. Het viel me ook dadelijk op dat hij veel en snel kon drinken. Hij rookte niet.

Als het al niet 's anderendaags was, heeft het zeker niet langer dan twee of drie dagen geduurd tot hij terugkwam. Dankzij de literatuur, Yang, de poëziesreeks, de schilderkunst, de universiteit, parallel lopende levensopvattingen, zijn bereidheid te luisteren, zijn kennis van het Gents dialect en heel wat gemeenschappelijke vrienden en kennissen hadden we heel wat raakpunten en viel het gesprek nooit stil. Duurde altijd tot laat in de nacht. Hij kon boeiend over zijn belevenissen in het buitenland vertellen en in zijn verhalen over beentjes, schelpen en de inhoud van afvalputten wist hij de prehistorie tot leven te brengen. Hij had een gezonde en nuchtere mening over heel wat onderwerpen. Een ruime belangstelling. Die regelmatige bezoeken hebben jaren geduurd, alleen af en toe onderbroken door weken afwezigheid als hij weer eens deelnam aan opgravingen. De dag na zijn terugkomst, zagen we hem terug. We hebben verschil van mening maar nooit een woordenwisseling gehad.

Eigenlijk praatte hij heel weinig over literatuur. Hij las vooral de klassieken. Hij schreef alleen als hij iets te zeggen had en niet om bekend te worden, ermee te pronken of in de literatuurgeschiedenis terecht te komen. Had geen hoge dunk van de Vlaamse prozaschrijvers. Net zoals Richard Minne was hij van mening dat er veel wiskesvliegers tussen liepen. Bij mijn weten heeft hij ook zelden aan literaire avonden deelgenomen.

Tot zolang we Yang zelf hebben afgewerkt, was hij een van de weinige redacteurs die het niet te min vond om uren rond de tafels te lopen om de gedrukte blaadjes tot boekjes samen te leggen, terwijl Julien Vangansbeke samen met zijn vrouw omslagen zat te lijmen. Een steeds weer terugkerende zaterdagse bezigheid.

Zonder het uit te spreken, verweet ik hem soms zijn behoedzaamheid, zijn terughoudendheid, zijn gebrek aan lef om (literaire) initiatieven te nemen, eens een keertje echt enthousiast of uitbundig te zijn.

Op een dag is hij naar Zomergem (de gemeente, niet de straat) verhuisd, waar hij zich drie tot een soortement fermette omgebouwde oude huisjes had gekocht. Aan die huisjes was ook een wei verbonden en op die wei kwam na enige tijd een ezel. Die ezel kreeg de naam Homar, Arabisch voor ezel. Toen we daar op een zomerse dag op bezoek kwamen, ben ik bij gebrek aan een paard dan maar opzijn rug gaan zitten. Een mediterrane belevenis. Een bijbels figuur of Sancho Panza?

Vandaag (2007) loopt op de wei Homar III. Homer I en later Homar II braken regelmatig uit, tot Achilles prikkeldraad heeft gespannen. Drie keer ging Homar I in de buurt “dienen”. Ook bij de baron van Lovendegem, wat aanleiding gaf tot een kleine processie. Vooraan een personeelslid van de baron, dan de baron, dan Achilles met de weinig enthousiaste Homar aan een touw, gevolgd door Betty in de auto met door het raampje een harde bezem, waarmee ze van tijd tot tijd in Homars achterste prikte. Langs de weg een grinnikende landman. Toen Homar in de dreef van het kasteel het ezelinnetje zag, haalde hij dadelijk zijn indrukwekkende roede uit de schede. De barones, die op het bordes de stoet stond op te wachten, sloeg de handen op de borst en riep: “O, que c’est beau, la nature!”

Daniël Van Ryssel

BIBLIOGRAFIE

Recensie eindwerk Luc Devincke

De heer Luc Devincke diende in het academiejaar 2007-2008 de paper *Openbaar vervoer in Gent: de periode van de MIVG 1961-1991* in, voor het behalen van de graad van Bachelor in de Geschiedenis aan de VUB. Prof. dr. Guy Vanthemsche was eveneens promotor van zijn eindverhandeling *Stedelijk beleid inzake openbaar vervoer Gent 1965-1985. Een vergelijkende studie van partijen en drukkingsgroepen* in 2008-2009 ingediend aan vermelde universiteit voor het behalen van de graad van Master in de Geschiedenis. Het *kantelend denken* over stedenbouwkundig beleid, dat de kritische jaren 1970 kenmerkte, hield de onderzoeker in de ban. Dat was in het bijzonder het geval

waar het de omslag in het politieke denken over een semi-metro voor Gent betrof.

Luc Devincke heeft opzoekingswerk verricht waarbij een breed spectrum aan bronnen is aangeboord: van archivalia over niet-gepubliceerde licentiaatverhandelingen tot (inter-) nationale vakliteratuur. De methodiek brengt het risico mee dat het aaneenrijgen van de gedistilleerde informatie leidt tot een dispaaraat verhaal. Algemene beschouwingen botsen wel eens met lokale feiten die meer to the point zijn. De uitwijdingen, die hij systematisch als blikverruimende introductie gebruikte, dragen helaas onvoldoende bij tot een scherpe(re) vraagstelling.

De onderzoeker weet wel de aandacht te vestigen op informatieve stukken. In het SAG, het Amsab en in het Liberaal Archief te Gent bevinden zich archivalia die complementair zijn aan het politieke archief van wijlen Jacques Monsaert en die relevant zijn voor het onderwerp van onderzoek. Het 'Fonds Jacques Monsaert' wordt bewaard in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis Dr. Maurits Gyseling (DSMG). Het is een uitgebreid, persoonsgebonden, beleidsarchief waarin veel stukken over stedenbouw aanwezig zijn. De documenten verschaffen vertrouwelijke informatie die door de band niet toegankelijk is voor onderzoekers, noch naar de aard noch naar de inhoud ervan. Het archief is bijzonder omdat de politicus Monsaert buitengewoon geïnteresseerd was in stedenbouw en als beleidsvoerder geëngageerd in de stadsontwikkeling. Zo speelde Jacques Monsaert een markante rol in het transitieproces dat leidde tot stadsvernieuwing te Gent, wat algemeen als een trendbreuk op het gebied van de stadsontwikkeling gemarkeerd staat. Monsaert zijn politieke carrière te Gent (1977-1989) viel samen met *het kantelen van het denken over stedenbouw* en met het gelijktijdig zoeken naar alternatieve planningsconcepten. De verweving van politiek beleid met de discipline stedenbouw is in dit archief prominent aanwezig. Onderzoek waarin de verknoping tussen beide centraal staat, is in Vlaanderen zelden gepubliceerd. Luc Devincke heeft daartoe een bijdrage geleverd door een licht te werpen op wat voorafging aan de gemeenteraadsverkiezingen van 10.10.1976; in het bijzonder met betrekking tot de standpunten die toen zijn ingenomen over het wel of niet bouwen van een semi-metro te Gent.

Luc Devincke's verhaal komt op kruissnelheid (p. 111-119) waar hij de politieke activiteiten van de protagonist André Vanhove en van Piet Van Eeckhaut in relatie brengt met de houding van hun voormannen: enerzijds Willy Declercq en anderzijds Gilbert Temmerman. De eindverhandeling bevat boeiende biografieën van Piet Van Eeckhaut, André Vanhove en van Jacques Monsaert; drie belangrijke spelers in het transitieproces dat leidde tot de meta-

morfose van het stadsbeeld. De scriptie wekt echter de indruk dat de chronologie van de feiten en het verband met beleidsbeslissingen heel eenvoudig ineen zat. De causaliteit en de zelfzekerheid eigen aan de formulering roepen bij de kritische lezer reserves op. Verschillende uitspraken zijn niet onderbouwd. Zij moeten op zijn minst sterk genuanceerd worden. Of de inbreng van Prof. Jan Tanghe tijdens de verkiezingscampagne van de CVP Gent-Eeklo voor de gemeenteraadsverkiezingen van 10.10.1976 zo direct was als beschreven is, is bijvoorbeeld zeer de vraag.

De historicus ontdekte via het internet de Google Picasa webalbums die gewijd zijn aan *het kantelen van het denken over stedenbouw* tijdens de jaren 1970-1980. De grote hoeveelheid afbeeldingen die hij er aan ontleende, vormt een indicatie van de kwaliteit en van de beeldende kracht van het materiaal dat uit het legaat van Jacques Monsaert is geput. Van de 95 afbeeldingen die Luc Devincke in zijn scriptie opnam zijn er 23 waarbij het inventarisnummer uit het Fonds Monsaert is vermeld. Daarnaast zijn 32 afbeeldingen van DSMG herkomst gedownload. De onderzoeker verwijst in zijn eindverhandeling echter niet één keer naar de vier openbare Picasa webalbums waaruit beeld en duiding is gehaald. Hij vermeldde in zijn bibliografie evenmin de bijdrage *Tijdens de scharnierjaren 1976-1977 kantelden het denken over en de praktijk van de stedenbouw. De case Gent. Jacques Monsaert als Gentse 'brugfiguur' tussen stedenbouw als wetenschap en stedenbouw als beleidsinstrument*, verschenen in het Jaarboek 2007 van De heemkundige kring De Oost-Oudburg.

Luc Devincke heeft de selecte keus van archivalia die hij aan het Fonds Monsaert ontleende in een ruimer politiek kader geplaatst. Daardoor heeft hij impliciet een kwaliteitstoets uitgevoerd op een beperkt sample stukken uit vermeld fonds. Het ontlenen, via het internet, van 55 van de 95 afbeeldingen aan de collecties van het DSMG is, naar mag worden aangenomen, indicatief voor de intrinsieke waarde van het 'Fonds Monsaert' evenals van de beeldbank beheerd door het DSMG. Wie zelf stukken uit het beleidsarchief van Jacques Monsaert wil inkijken, is welkom in het Documentatiecentrum. Voor een teaser kan op het internet de volgende URL ingetikt worden:
<http://picasaweb.google.com/fmanufacturum1>.

André Coene, planoloog

De Coupure in Gent Scheiding en Verbinding

Op initiatief van prof. em. dr. Marcel Storme zag in 2005 een werkgroep het levenslicht om het verleden van de Coupure in Gent in kaart te brengen. Het opzet was een vlot leesbare maar toch wetenschappelijk verantwoorde geschiedenis van deze buurt en haar bewoners. In een luxueus ingebonden uitgave behandelt het de geschiedenis van de Coupure vanaf de eerste sporen in de 10de eeuw tot het openen van de ringvaart in 1969.

Het boek is opgedeeld volgens de grote historische breuklijnen: hoe zag de Coupure eruit voor het graven van deze “doorsnydinghe” van “den Akker” en het “Bijlokeveld”; het verhaal van het graafproject verschilt in weinig met wat wij vandaag op het stuk van gesjoemel, budgetoverschrijdingen en erger met dergelijke grote projecten beleven;

Vervolgens drie hoofdstukken die de verstedelijking in de periodes 1753-1823, 1826-1860 en 1860-1947 gedetailleerd beschrijven. Een verhaal van opeenvolgend akkers, lusttuinen, fabrieken en herenhuisen. Vergane glorie want heel wat moois is inmiddels verwoest, maar dit boek laat er u opnieuw van genieten en dromen.

Daarnaast komen markante bewoners en de ‘petite histoire’ met persoonlijke getuigenissen aan bod. Wie waren die al dan niet grote professoren, schrijvers, schilders en andere kunstenaars en geletterden die hun stek hadden op de Coupure.

Het boek is rijkelijk geïllustreerd met meer dan 200 unieke beelden en wordt afgesloten met een zogenaamde ‘who’s who’, het resultaat van het minutieus uitpluizen van 150 jaar volkstellingen (1797-1947). Nagenoeg al wie op de Coupure verbleven heeft, wordt hier in het kort of in het lang vermeld. Mochten de auteurs iets vergeten zijn of zich vergissen, dan kan u dat zelf aankaarten op de website die samen met de publicatie van het boek opgestart wordt. Het boek wordt op die manier up to date gehouden.

Deze diepgravende studie, waar vier jaren aan zijn besteed, wordt u aangeboden door Academie Press, tegen 37,00 €, ISBN 978 90 382 1323 1, pagina’s XIV, 323, formaat: 205 x 275, winkelprijs: € 37.

Gent ... Steengoed!

Vierhonderd en twaalf pagina's, harde kaft, glanzende kleurendruk, honderden afbeeldingen en kaarten, dat is het zware "Steengoed". En er is meer: bij het boek hoort een tweeëndertig pagina bondig wandelboekje "Gent ... Steenroute", dat vier natuursteenroutes presenteert, die de wandelaar de gelegenheid bieden de diverse soorten natuursteen te ontdekken. Naast foto's van en uitleg bij zeventien te bezoeken gebouwen, volgt een deel met tekst en illustraties van drieëndertig natuursteensoorten.

Zestien auteurs, waarvan dertien geologen en drie historici, schreven een boek dat uitlegt op wat onze esthetische vervoering letterlijk is gegrond bij het bewonderen van ons Gents patrimonium. Het plaatst de Gentse gebouwen, de natuurstenen waaruit ze zijn opgetrokken en hun restauratie in hun kunsthistorische context.

Nog vóór de Vlaming met een baksteen in de maag zat, had hij al wat met natuursteen. Aanvankelijk maakte hij vuurstenen werktuigen (silex enz.), later werden met deze stenen grotere ambachtelijke voorwerpen (molenstenen enz.) gemaakt. Nog later kregen de lemen hutten met houtskelet soms ondersteuning en versteviging met al wat grotere natuurstenen. Pas in de Karolingische tijd (8ste eeuw) krijgen we de eerste natuurstenen gebouwen in de vorm van abdijen. Vanaf de 10de eeuw krijgt Gent de eerste residentiële natuurstenen gebouwen. De auteurs leiden ons doorheen de politieke, economische en sociale constellatie waarin de Gentse stenen gebouwen werden opgetrokken. Als we ons een beeld hebben gevormd van deze historische context, nemen de auteurs ons mee op een geologisch avontuur dat begint in het Precambrium en eindigt in het kwartaal van het Cenozoïcum. Laat u niet afschrikken als dit barbaars in de oren klinkt. Het boek bevat ter ondersteuning een zeer uitgebreide, vlot leesbare verklarende woordenlijst. Al lijkt het dus op het eerste gezicht geschreven voor specialisten, dit is een boek voor ons leken waar wij jarenlang naar terug zullen grijpen.

"Gent... Steengoed!" en "Gent... Steenroute!"

Veerle Cnudde, Jan Dewanckele, Marleen De Ceukelaire, Guido Everaert, Patric Jacobs, Marie Christine Laleman. e.a.; Academia Press, Gent, 2009, 412 pp.;

ISBN: 9789038214023; prijs: 40,00 € en 10,00 €.

Adrien Brysse

In opdracht van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen organiseerde het “Liberaal Archief” een tentoonstelling die doorgaat in het Caermersklooster van 17 juli tot 13 september 2009.

Bij deze gelegenheid verscheen een boek dat ook dienst doet als catalogus, met als titel “**Deftig vermaak, ijdel vertier**”, met als ondertitel “Stedelijkheid en burgerlijke ontspanning in het 19e eeuwse Gent.”

Een goede gelegenheid dus om eens terug te duiken in het Gent van de 19e en begin 20e eeuw.

Altijd interessant, zo iets, en beelden die men graag bekijkt, want buiten de tekst is er een overvloed aan foto's uit die periode.

U zult er in tegenkomen: de flaneerplaatsen van de Gentenaren, circussen, opera, theaters, spektakels zoals Farman, Buffalo Bill, Pégoud, feestzalen, foren, Casino, sport (velo, roeien, paardensport), stoeten, Laurentkringen, studentenleven, Dierentuin, de Wereldtentoonstelling van 1913, Gentse Feesten, enz.

Wij telden meer dan 180 afbeeldingen waaronder een grote meerderheid foto's. Wanneer het gaat om oude foto's mag men natuurlijk niet al te hoge eisen stellen, maar wij hebben toch de indruk gekregen dat van sommigen het mogelijk moet geweest zijn een betere reproductie te bekomen. Anderzijds blijven wij het betreuren dat niet alle foto's van een onderschrift voorzien zijn. Dit is toch maar een kleine moeite en wij vinden dat het gemak van de lezer primeert over dat van de samensteller.

Het boek heeft een formaat van 17 x 24 cm., telt 128 bladzijden en kost 10 euro.

Wie het niet mocht vinden in de boekhandel, kan nog altijd terecht bij het “Liberaal Archief” - Kramersplein 23 te 9000 Gent. Tel. 09.221.75.05.

Van de hand van Pierre Gillis, waarschijnlijk beter bekend als GIPI, verscheen onlangs “**Gentikaturen**”.

Volgens de uitgever 150 karikaturen, maar volgens ons zijn er meer.

Van wie? Het antwoord ligt min of meer vervat in de titel. Alhoewel, het zijn allemaal geen geboren Gentenaars, er zitten heel wat aangespoelde en geadopteerde Gentenaren tussen, personen van wie men niet eens vermoedde dat ze hier niet geboren werden. Op de rechterbladzijde staat een karikatuur, op de linker een tekst van Kurt Burgelman met een bondige biografie van de uitgebeelde, of enkele merkwaardigheden van de persoon in kwestie.

Wanneer men weet hoeveel tijd het vergt om één karikatuur te maken, dan komt men toch onder de indruk van het geleverde werk en zal men geneigd zijn GIPI uit te roepen tot productiviteitskampioen.

Een boekje waar men veel plezier zal aan beleven, maar wij zouden gelukkig

geweest zijn met een alfabetisch repertorium.

Het heeft een handig formaat van 12 x 19 cm. en telt 312 bladzijden.

Het is te bekomen in de boekhandel en kost 12,95 Euro.

Dit jaar verscheen **“Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent” Deel LXII** - N°1 (januari-juni) en N°2 (juli-december).

In feite één boek, maar dat waarschijnlijk om praktische reden (te dik?) in 2 banden afgedrukt werd. De bladnummering gaat gewoon door en band 2 begint op p.181 en eindigt op p. 409.

Ook nu weer zeer vele specifiek Gentse onderwerpen zoals:

- Middeleeuwse kastelen in Gent
- Kaas en Boter in Gent (1314-1542)
- Voorzienigheid van goede (?). Uitkering tot levensonderhoud aan gehuwde vrouwen in het laatmiddeleeuwse Gent.
- Elk zegge ‘t voords. Opsporingsberichten in de Gazette van Gend. 1775-1799.
- De consumptierevolutie in het achttiende- en vroeg negentiende-eeuwse Gentse advertentiewezen.
- Nederpolder 4, Gent. Een huizenonderzoek toegespitst op “het leven achter de gevel” (1360-1577).
- De betekenis en de rol van de Gentse dominicanen in de bestrijding van de reformatie.
- Het Gentse gemeenteleger in het laatste kwart van de vijftiende eeuw. Een politieke, financiële en militaire analyse van stadsmilities.
- Pirenne en Fredericq. Over historiografische ambities omstreeks 1900.

Deze Handelingen eindigen traditioneel met de “Bibliografie van de geschiedenis van Gent 2007-2008” met 351 (!) items.

Leden van deze Maatschappij (lidgeld 18,75 euro) ontvangen deze 2 banden gratis. Niet-leden betalen voor beide banden samen 21,25 euro.

Rekening 000-0370680-43. Eventueel bijkomende inlichtingen:

Blandijnberg 2 te 9000 Gent.

H.C.

Ons lid Valentin JAMART, erkend gewapend weerstander 1940-45 (website: www.valentin-jamart.be) en tevens uitgever van een driemaandelijks informatieblad HET VERZET (sinds 01 maart 2002); bezorgde ons een volledige bundel van de verschenen nummers.

Dit blaadje wil de herinnering aan het verzet (de weerstand) en de levensomstandigheden tijdens de wereldoorlog 1940-45 in gedachten houden. Leden die hiervoor interesse hebben, kunnen deze bundel steeds raadplegen in ons Documentatiecentrum.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Ciska De Ruyver heeft een vraag over de oudste bomen in Gent. Voor een postkaartenproject over oude bomen in Gent is ze op zoek naar de oudste nog levende boom (straatboom of parkboom of boom in privétuin) in Gent.

De eerste vraag is: Waar staat de oudste nog levende boom in Gent?

De tweede vraag is: Heeft iemand foto's of verhalen over de oude bomen in Gent?

De vragen werden uiteraard ook gesteld aan de Groendienst en aan Monumentenzorg, maar zij hebben geen gegevens van de 'oude' bomen. Misschien is er onder onze lezers wel iemand die meer weet. De redactie zal eventuele antwoorden graag doorspelen aan de vragenstelster.

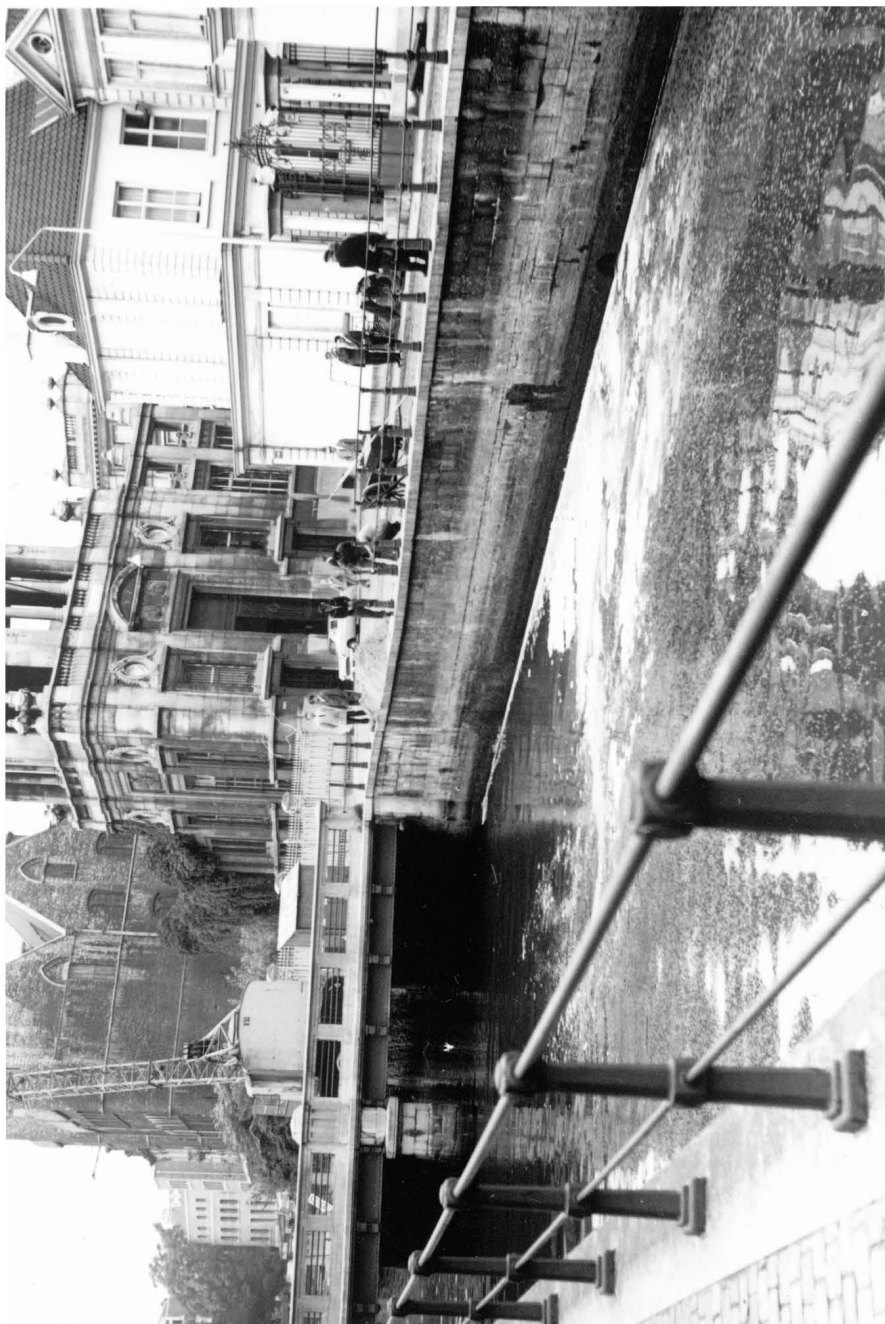
GÊNSCHE PRÂOT

- Awè! riep Madam Kwikkelbirge tegen heur kindermeisse zuust op het moment da z'heur klei maneke uit zijn bad paktege; g'en hêt weere den tirmometer nie gebezigd veur te zien ofda 't waoter nie te waorem of te kêwd en was!
- Wel, madam, zei ze, 'k en hé kik al dienen brol nie nûdig; 'k kan e kik dat ezûu wel zien!
- Wade, zei Madam, hoe keunde gij da zien?
- Bij jaojek, zei 't meisse: Aos 't hiet es, wordt de kleine rûud, in aos te kêwd es, wordt hij blêw.
- Wel, gij verdomsche kalemoeie, riep Madam, 'k u gezeid dat 't nie t'hiet of te kêwd e mag zijn. Geef mij mijn kind hier of 'k geef u ne vivelamoer!
- Nè, riep 't meisse kwao gewig, pakt uwe kleine; g'en weet nûut nie wa da ge wilt. 't En mag nie t' hêt zijn, 't en mag nie te kêwd zijn, hoe moet het tons zijn? Gelukkig dat de kleine 't beter wist: hij zettige zijn keele open in es beginne roepe: Lêw, lêw!....

Jan Cleppe

DIT BESTAAT NIET MEER

De Schelde aan de Bisdomkaai. Foto genomen bij het begin van de demping op 16 Augustus 1960.
Hopelijk komt dit oud vertrouwd stadsbeeld terug tot leven.